ЧЫЛА ЭЛЛАСЕ ПРОЛЕТАРИЙ-ВЛАК, УШНЫЗА!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 86 (18468) | 1990 ий 13 апрель, кугарня | Акше 3 ыр

Ушаным паша дене сулыман

Районласе ремонтно-технический предприятийлаште шуэн огыл тыге ойлымым колаш лиеш: шке окса кӱшеш илымашке кусныммо деч вара колхоз ден совхоз-влак олмыктышаш техникыштым РТП-ыш кондаш огыт вашке. кертмышт семын шке деныштачалаш тыршат. Тидыже олмыктышо-влакын пашаштышт нелылыкым луктын, окса ситыдымылан кӧра нуно шуэн огыл пашадарыммат жапыштыже налын огыт керт.

Могайрак сӱрет ты шотышто Советский ремонтно-технический предприятийыште? Ондак чапланыше ты предприятийыште нелылыкым кузе сеҥен толыт? Мемнан корреспондентын нине да икмыняр моло йодышыжлан Советский РТП-н директоржо В. Н. КОВЕНКОВ вашешта.

— Мемнан предприятийна ДТ-75 тракторым олмыктымо шотышто специализироватлалтын, санденак ме тидым пашаштына эн тӱҥлан шотлена. Нине гусеничный тракторым ме шкенан районысо озанлык-влаклан гына огыл, тыгак пӱтынь республикысе колхоз ден совхоз-влаклан тӧрлена. Каласаш кӱлеш, ты шотышто пашана томам огыл ушнен толеш. Очыни, тидланак шуэн огыл мемнан деке пошкудо Татар республика гычат полышым йодын толыт. Полшымо шотышто мом каласаш лиеш? Конешне, чыла йодмым ме нигузеат шуктен огына керт. Но южгунамже, вес могырым, мыланнат иктаж-могай полыш лийме годым, яра кид дене луктын колтымашна уке.

Тичмаш шӱлыш дене шӱлышашлан мемнан гай ныл шӱдӧ еҥым ушен шогышо коллективлан ик марке тракторым олмыктымо дене гына илаш огеш лий. Адакше ял озанлык районышто верланыше ик олмыктышо предприятий семын мемнан коллективна ончылно задачыжымат ятырлан кугум да кумдам шындыме. Ушанле партнер семын ме шкенан районысо колхоз ден совхоз-влаклан чыла шотыштат полышым пуэн шогышаш улына. Мыланна тракторым гына огыл, тыгак комбайным, кормалык культурым погымо агрегатым да молымат олмыкташ логалеш. Вольык озанлыкыште кучылталтше оборудованийымат тӧрлыде огеш лий.

Шкеат ужыда, пытартыш ийлаште ял озанлыкыш кугатле, утларак сложный машина-влак толын шогаш тӱҥалыныт. Теве Т-150 тракторымак налаш. Тудым ончычсо трактор-влак дене нигузеат от таҥастаре. Уходым ыштыме годымат, олмыктымо годымат ешартыш нелылык лектеш. Тидымак шотыш налын, мемнан коллективыштына Т-150 трактор-[illegible] влакым «бол умбалне» кучымо шотышто чыла пашам шке умбане налме нерген шонымаш шочын. Умаште ты шотышто первый гана кок озанлык дене — «Михайловский» ден «Советский» совхоз-влак дене — договорым ыштена. Нине озанлыкын вуйлатышыштлан [illegible]

леш, вес могырым, писын чоҥаш лиеш. Но кызыт марте леведышым кучышо каркасым пу гыч ыштыме. Тудо писын шӱйын кертеш. Оралтын ӱмыржым кужемдышашлан ме каркасым металл гыч ямдылаш тӱҥалына. Тыге колхоз ден совхоз-влаклан мемнан полышна эше ешаралтеш. Тиде икте. А вес могырым ончалаш гын, мыланна тудо чондайнам пойдараш полша.

Оксам ыштен налаш ешартыш йӧным кычалме шонымаш денак предприятийыште огнетушитель-влакым ямдылаш тӱҥалме. Лишыл жапыште пӱкеным лукташ пижына.

Шке окса кӱшеш илыме условийыште вуйым ятыр пӱтыркалаш логалеш.

— Уто окса кӱсеным огеш шӱтӧ, маныт. Но ме кызыт «уто» нерген кутыраш огына тӱҥал. Улшыжым кучылтмо нерген мутым лукмо шуэш. Мый колынам, Василий Николаевич, пытартыш ийлаште тендан предприятийыштыда ятыр у объектлам, илыме верым чоҥымо. Ала тидын нерген кӱчыкын каласкален пуэда ыле?

— Илет гын, ончыкылык нерген шоныде огеш лий. Ончыкылык нерген шонет гын, паша верымат саемден, кумдаҥден толман, илаш кӱлеш условийым ыштышаш верчат азапланыман. Мемнан дене, чынак, пытартыш жапыште шагал огыл у объектлам пашаш колтымо. Икмыняр ий ончыч предприятийыштына автомашинам шогалташ шокшемдыме вер лийдымылан кӧра шофер-влаклан ятыр йӧсланаш логалын. Поснак теле жапыште. Ынде ме тиде нелылык гыч корангынна, чыла автомашинам шокшемдыме гаражеш верандыме. Тӱрлӧ узел-влакым погаш лӱмын цех ыштымын. Паша верым кумдаҥден шогымылан кӧрак калыклан кучылташ кӱлшӧ сатум — пӱкен-влакым лукташ тӱҥалаш лӱмын верым [illegible]

Мемнан дене коллективын членже-влаклан паша верыште чыла шотыштат йӧнан лийже, кумылым савырыше маньын, шагал огыл ышталтеш. Предприятий кӧргыштӧ чыла кӱлеш верын асфальтым шарыме. Цехлаште могыч [illegible]

ТӰНЯ ЙЫР

Чыган конгресс

ВАРШАВА. Тыште вӱргечын Чыган-влакын IV тӱнямбал конгрессышт шке пашажым пытарен. Тушто 25 делегаций участвоватлен. СССР гыч мийыше делегацийым профессор, педагогический наука доктор Г. Деметр вуйлатен. Конгресс тӱня мучко шаланен илыше чыган калыклан шке права верч кучедалмаштыже полшаш ООН деч да тӱнясе эл-влакын правительствышт деч йодын.

Пытартыш жап марте вер гыч верыш куснил коштшо калыкын традиционный флагше форумын эртыме пӧрт ӱмбалне арня чоло лойгалтын.

Европышто, Азийыште, Америкыште илыше чыла чыганлан умылаш лийме ик литературный йылмым ыштыде да чыган коклаште культурный революцийым шарен колтыде ок лий. Тиде — пеш кӱлешан задача, каласен чыган-влакын тӱнямбал советыштын у президентше Райко Джурич. Тидын дене пырляк шке ончыланна теве могай цельым шынденна: чыган-влак кеч-кушто илат гынат, правовой статус да социально-экономический условий шотышто моло еҥ дене иктӧр лийышт.

Ак кугем кертеш

ПРАГА. Чехословакий рыночный экономикым шындараш тӱҥалеш. Тидлан кӧра кочкыш продуктын акше шергештеш. Тыге каласен Прагыште лийше пресс-конференцийыште ойлымыж годым ЧСФР-ын ял озанлык ден продовольствий министрже О. Бурский.

Акын мыняр-лан кугеммыжым але рашемдыме огыл. Но тыге шотлат: оборот гыч тӱлымӧ налогым ваштaлтыме кӱшеш ак 25 процентлан шергештеш. Вес семын каласаш гын, элысе кажне еҥлан шотлымаште кочкыш продуктлан тылзе еда кучылтмо окса 200 кронлан ешаралтеш.

Тӱҥ йодыш — национальный

СОФИЯ. НРБ-н президентше П. Младеновын председательствоватлымыж почеш национальный йодыш шотышто государственно-общественный комиссийын икымше заседанийже лийын. Комиссий [illegible]

Медведево

Омсажым почеш

Вашке райцентрыште сберегательный банкын у зданийже шке омсажым почеш.

Тыште клиент-влаклан веле огыл, сбербанкын коллектившыланат йӧнан лиеш. Молан манаш гын, у зданийын кумдыкшо ожнысо сберкасса деч кум пачаш кугурак. А тидыже жапын йодмыжлан келшен толшо. Ынде тыште паша верат йонтыдо лиеш, каныме условият саемеш. Кап-кылым луштараш посна пӧлемым йӧнештарат.

Г. ФЕДОРОВА.

Козьмодемьянск

Порын вашлийыт

Олаште илыше-влакын йодмышт почеш, Козьмодемьянскыште, сарын да пашан ветераныштын, инвалид да шоҥгыен-влакын тазалыкыштым терғаш, кӱлеш лийме годым нунылан медицинский полышым пуаш кок здравпункт почылтын.

Здравпункт-влак олан шуко калык илыме микрорайонлаштыже верланеныт. Тушко мийыше-влакым районысо рӱдӧ больницын кугу опытан врач-влак порын вашлийыт, тазалыкыштым терғат да черым чактараш полшат.

Чыла тидыже пагалымашым сулен налше ветеран-влак илышыштым да шуко кумылын атылаш тӱҥалмыжым ончыкта.

Н. ПЕТРОВ.

Килемар

Шке пашаенглан

Волжский [illegible]

Йошкар-Ола

Съезд делегатыш кандидатлан

Областной избирательный комиссий увертара: тачысе кечылан республикыште КПСС-ын XXVIII съездышкыже делегатлан кандидатыш КПСС-ын 16 членжым ойырымо.

11 апрельыште первичный партийный организацийлаште эртыше партийный погынымашлаште делегатыш кандидатлан тыгай йолташ-влак ойыралтыныт: КПСС ЦК-н отделжым вуйлатыше Олег Сергеевич Белянов, Марий государственный университетысе партийный комитет секретарь Валерий Борисович Голубев, Звенигово район, «Зонд» заводысо производственно-плановый отделын начальникше Владимир Анатольевич Захаров, «Марий эл» вургем ургымо объединенийын генеральный директоржо Александр Иванович Кнутов, А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтысо партийный комитет секретарь Евгений Михайлович Романов, Козьмодемьянскысе сплавной конторын тӱҥ инженерже Виктор Николаевич Средин, Килемар районысо «Ардинский» совхозын директоржо Николай Викторович Сорокин, профсоюз-влак Марий областной советын секретарьже Ольга Николаевна Цветкова.

Областной избирательный комиссий увертара: Марий областной партийный организаций деч КПСС-ын XXVIII съездышкыже делегатлан кандидат-влакым ойырымо жап эртымеш кок кече кодеш.

Волжск

Ик сер гыч весыш

Пристань олалан икате-[illegible] [illegible]

СЕССИЙЫН ДНЕВНИКШЕ

11 апрельыште СССР Верховный Советын сессийыштыже социалистический предприятий нерген законопроектым каҥашыме. Кодшо арняште СССР Верховный Советын Законодательство, законность да правопорядке йодыш шотышто комитетыштыже лончылымо годым комитет член-влак каласеныт: а тыгай закон вара чынак кӱлеш мо?

Союз Советын заседанийыштыже председательствоватлыше **И. Д. Лаптев** проект шотышто докладым ышташ мутым Промышленностьым, энергетикым, техникым да технологийым виянгдыме йодыш шотышто комиссий председательын заместительже **Б. Г. Васильевлан** пуэн.

Тиде документ радикальный экономический реформылан правовой йӧным ыштыме чумыр программышто да эн ончычак ямдылышаш экономический закон-влак радамыш пура, палемден оратор. Кызытсе ситуацийыште «Государственный предприятий (объединений) нерген» законын пайдаже йӧршын гаяк ок шижалт.

Проектым каҥашаш тӱҥалме деч ончыч мут СССР юстиций министр **В. Ф. Яковлевлан** пуалтын. Правительствын кӱштымыж почеш, тудо «Предприятийысе вуйлатыше ден должностной еҥ-влакым шогалтыме да утарыме нерген» законын проектше дене депутат-влакым палдарен. Тиде документ, каласен тудо, социалистический предприятий нерген закон дене пеш чак кылдалт шога.

Вара кок проектым каҥашаш тӱҥалыныт. Тидын годым тӱрлӧ шонымашым луктын каласыме. Иктышт социалистический предприятий нерген законын кӱлешыже уке манын ойленыт гын, весышт палемденыт: тиде документым лукташ жап шкежак кӱшта.

Палата законопроектым икымше лудмаште пентыдемден да комитет ден комиссий-влаклан тыге кӱштен: документым правительство дене пырля мучаш марте тӧрлатен шуктыман да кызытсе сессийлан ончаш пуыман.

Кокымшо законопроектым комитет ден комиссийлашке ончаш пуаш лийме. Ончышаш паша радамыште эше ик йодыш — «Пневмокониоз манме профессиональный чер дене черланымылан кӧра пашазе ден служащий-влаклан ыштыме эҥгекым пӧртылтымӧ радам нерген» СССР Верховный Совет Президиумын 1988 ий 29 январьысе Указышкыже вашталтышым пуртымо нерген йодыш — лийын. Документ каҥашыме деч поснак пентыдемдалтын.

Кечывал деч вара палата-влакын заседанийышт залыштышт Национальность Советын членже-влак погыненыт. **Р. Н. Нишановын** председательствоватлымыж почеш кӱшнӧ ончыктымо кок проектымак каҥашыме.

Проект-влак дене адакат Б. Г. Васильев ден В. Ф. Яковлев палдареныт. Дискуссий Союз Советысе семынрак эртен.

Пунчалымат тугайымак лукмо: соцпредприятий нерген законопроект икымше лудмаште сайлан шотлалтын, а кокымшо законопроектым умбакыже комитет ден комиссийлаште каҥашаш тӱҥалыт. Тыгак СССР Верховный Совет Президиумын Указышкыже вашталтышым пуртымо.

12 да 13 апрельыште депутат-влак парламентский комитет ден комиссийлаште пашам ыштеныт.

(ТАСС).

21 апрельыште — субботник [illegible]

Александр ... рий политехнический институтысо партийный комитет секретарь Евгений Михайлович Романов, Козьмодемьянскысе сплавной конторын тӱҥ инженерже Виктор Николаевич Средин, Килемар районысо «Ардинский» совхозын директоржо Николай Викторович Сорокин, профсоюз-влак Марий областной советын секретарьже Ольга Николаевна Цветкова.

Областной избирательный комиссий увертара: Марий областной партийный организаций деч КПСС-ын XXVIII съездышкыже делегатлан кандидат-влакым ойырымо жап артымеш кок кече кодеш.

... шуко калык илыме микрорайонлаштыже верланеныт. Тушко миенше-влакым районысо рӱдӧ больницын кугу опытан врач-влак порын вашлийыт, тазалыкыштым терген да черым чактараш полшат.

Чыла тидыже пагалымашым сулен налше ... верч коляныммым да поро кумылын атыланаш тӱҥалмыжым ончыкта.

Н. ПЕТРОВ.

... тудо «Предприятийын вуйлатыше ден должностной еҥ-влакым шогалтыме да утарыме нерген» законын проектше дене депутат-влакым палдарен. Тиде документ, каласен тудо, социалистический предприятий нерген закон дене пеш чак кылдалт шога.

Вара кок проектым каҥашаш тӱҥалыныт. Тидын годым тӱрлӧ шонымашым луктын каласыме. Иктыш социалистический предприятий нерген законын кӱлешыже уке манын ойленыт гын, ... мыйрак эртен.

Пунчалымат тугайымак лукмо: соципредприятий нерген законопроект икымше лудмашке сайлан шотлалтын, а кокымшо законопроектым умбакыже комитет ден комиссийлаште каҥашаш тӱҥалыт. Тыгак СССР Верховный Совет Президиумын ... вашталтышым пуртымо.

12 да 13 апрельыште депутат-влак парламентский комитет ден комиссийлаште пашам ыштеныт.

(ТАСС).

Волжск

Ик сер гыч весыш

Пристань олалан индустриальный тӱсым пуа. Эр шошо гыч тӱҥалын, келгешыже марте тышке Юл вӱд дене моло верла гыч буксир-толкач-влак тӱрлӧ оборудованийым, строительный материалым да моло кӱлешан грузым конден шогат.

Кугу куатан кран-влак нуным йӱдшӧ-кечыже серыш ястарат. Верысе пристаньын грузооборотшо ий еда кушкеш. Тений, мутлан, речник-влак шӱдӧ тӱжем тонн утла грузым нулаш да колташ лийын.

Пристань тылеч посна эше пассажир-влакым обслуживатла. Тушко кызытсе жаплан келшыше пассажирский судно-влак шогалыт.

Тиде веле огыл. Речник-влак шкештат Волжск — Козловка вӱд корнышто тыршат. Юлын ик серже гыч весышкыже еҥ-влакым вончыштарат. Тиде кечылаште Волжск гыч Козловкыш катер-влак кошташ тӱҥалыныт.

Л. ПАВЛОВ.

У Торъял

Активыште каҥашеныт

Районысо профсоюз активын погынымашкыже толшо профгрупорг да профком председатель-влак, тыгак профсоюз райком-влакын вуйлатышышт Российысе профсоюз-влакын икымше учредительный съездыштын итогшым каҥашеныт.

Учредительный съездын пашаже, РСФСР-ысе независимый профсоюз-влак федерацийым ыштыме да профсоюз ЦК-н VI пленумжын шындыме задачым шуктен толмо нерген съездын делегатше, РСФСР-ысе независимый профсоюз-влак федерацийын советшын членже, профсоюз-влак областной советын председательже Р. Х. Сафин каласкален.

Вара съездын пашаже, тудын лукмо пунчалже дене кылдалтше шуко йодышым рашемдыме. Палемдыман, съездын делегатше-влак «РСФСР-ысе независимый профсоюз-влак федерацийын организационно чоҥалтме да паша ыштыме тӱҥ принципшым» каҥашеныт да принимайленыт.

Тазалык кече

Рӱдӧ райбольницын верыш лектын коштшо поликлиникыже тылзеш ик гана яллашке мия, тусо калыкын тазалыкшым терга да кӱлеш полышым пуа.

Ты гана тудо Элембай сельсовет кундемыш миен ыле. Мийымыж нерген ончылгоч увертарен. Хирург ден терапевт, окулист ден педиатр да моло специалист механизатор ден вольык ончышо, шоҥгыеҥ ден самырык-влакын тазалыкыштым тергеныт. Тыгодым начарештше тазалыкан еҥ-влаклан эмлалташ каяш темленыт але республиканский больницыш миен толаш направленийым пуэныт. Черле-влак кӱлеш эмым налын кертыныт.

Тылеч ончыч выездной поликлиника Кӱан Памаш сельсовет кундемыште лийын. Медицина пашаеҥ-влак чыла вереат тау мутым веле колыт.

А. ЯШМЕТОВ.

Шернур

Шкем шке моктыде

Шернур вел сонарзе ден колызо-влак кодшо сезонысо пашаштым иктешленыт.

Отчетный погынымаште палемдыме: ӱмаште район мучко лу утла курго площадкым да янлык-влаклан шинчал оптымо икмыняр верым ямдылыме. Тыштыже И. М. Волков, С. И. Богданов, В. М. Смоленцев, Н. С. Новоселов кумылын тыршеныт.

Сонарзе ден колызо-влак сайжым гына ончыктымо дене серлаген огытыл. Лаж кундемыште сонарзе озанлыкым ыштaш, пӱртӱсым таҥлан шотлаш тунемаш, ядохимикат ден пестицидым, моло аярым кучылтмо вашталтеш чот шогаш кӱлеш — теве могай ой-влак йоҥгалтыныт. Пытартыш йодышыжо поснак тургыжландарыше, вет эртыше икмыняр ийыште шагал огыл куэр, янлык пытен шуйыныт. Адакше кутырен келшыме: деч посна, правилым пудыртылын, Йошкар-Ола гыч «чулым» уна-влак шордым, ир сӧснам утыждене лӱйкалат. Тидланат мучашым ыштыман.

Погынымаште моло йодышымат тарватыме.

М. ФЕДОРОВ.

Килемар

Шке пашаеҥлан

Волжский чодыра комбинат шке пашаеҥжылан кочкыш продуктым ситараш полша. Тидлан подсобный озанлыкым виянден толеш. Котьона ялыште сӧсна фермыже уло. Кызыт тушто кок шӱдӧ утла сӧснам ашнат.

Вольык ончымаште Арда сельсоветын калык депутатше С. Розова, Н. Рыбакова да молат тыршат. Чыла пашам шот дене шуктымыштлан кӧра сӧсна-влак писын нелытым погат.

Ыштен налме шыл чодыра комбинатысе ОРС-ын общепитышкыже государственный ак дене колталтеш. Тылеч посна шке пашаеҥыштлан ужалат. Умаште калык ферма гыч 575 сӧсна игым налын.

Тидат оҥай: пазарыште ик игылан ныллевитле теҥгем йодыт гын, тыште ик киложо кум теҥгеат пелым веле шога. Кызыт шке пашаеҥыштлан шагал огыл сӧсна игым ончен кушташ. Вашке нуным ужалаш тӱҥалыт.

А. ИСКИБАЕВ.

Параньга

Фестивальыш ӱжыт

Калык талант памаш вӱд гаяк. Памаш шинчам мыняр келгемден кумдаҥдет, алым пуышо вӱдшат тунарак ешаралтеш. Тидым районышто эртарыме марий муро фестиваль эше ик гана пентыдемдыш.

Фестиваль мурпамашым пойдараш кумылаҥше самодеятельный композитор, мурын авторжо да исполнитель-влакын лӱмыштым пален налаш йӧным ыштен, марий калыкын национальный традицийже ден культурыжым пойдараш полшен.

Тыгай шонымаш денак комсомол райком культура отдел дене пырля татар муро фестивальым эртараш ойым пидыныт. Фестиваль толшаш шуматкечын, 14 апрельыште, Алашайка сельский культура пӧртыштӧ лиеш. Кумылан улшо чыла еҥ шке мастарлыкшым тушто ончыктен кертеш. Фестивальыш республикысе моло кундемла гычат пагален ӱжыт.

С. САДОВИН.

● *21 апрельыште — субботник*

ЧЫЛАНАТ ЛЕКТЫТ

— МЕМНАН озанлыкын коллективше Владимир Ильич Ленинын шочмыжлан 120 ий да Кугу Сеҥымашлан 45 ий темме чапле датым паша пайрем семын палемдаш лийын, — каласкала Шернур районысо «Дружба» колхозын председательже А. П. Волков. — Тиде кечылан ончылгочак ямдылалташ тӱҥальына, штабым ыштыме, тудым партком скретарь Иван Васильевич Волков вуйлата. Штаб кӧ кушто тыршаш тӱҥалшашым ончылгоч рашемден да ынде калык коклаште лийме годым умылтарымаш пашам эртара.

Вольык ончышо-влак чыланат паша верыштак лийыт. Нуно ныллe ыл центнер шӧрым, коло центнер шылым ыштен налыт. Озанлыкысе ферма ден комплекс пашаеҥ-влакын тачысе паша саскаштат кугандарыше: кажне ушкал деч кечыште 10,2 килограмм шӧрым лӱштат, арендатор-влакын ӧрдыктарыме сӧсна ден ӱшкыж-влак нелытым писын погат.

Механизатор-влак шошо агалан техникым ямдылаш, мландым пушкыдемдыме агрегат-влакым пасу тӱрыш луктaш тӱҥалыт. Икмыняр еҥ кӱртньӧ пудырчым погаш, Лажъял ден Тамшэҥер фермылам эрыкташ лектеш.

Лажъял кыдалаш школын визымше-латикымше классыштыже тунемше-влак, чылаже 185 еҥ, кундемым тӱзаташ, 22 апрельыште Шернур—Лажъял маршрут дене эртаралтшаш марафонлан корным ямдылаш лийыныт.

Ленинский коммунистический субботникыште ыштен налме оксам верысе социально - культурный илышым тӱзатымашке колташ палемдыме.

В. СМОЛЕНЦЕВ.

... атле, утларак сложный машина-влак толын шогаш тӱҥалыныт. Теве Т-150 тракторымак налаш. Тудым ончычсо трактор-влак дене нигузеат от таҥастаре. Уходым ыштыме годымат, олмыктымо годымат ешартыш нелылык лектеш. Тидымак шотыш налын, мемнан коллективыштына Т-150 трактор-влакым «Йол ӱмбалне» кучымо шотышто чыла пашам шке ӱмбаке налме нерген шонымаш шочын. Ӱмаште ты шотышто первый гана кок озанлык дене — «Михайловский» ден «Советский» совхоз-влак дене — договорым ыштенна. Нине озанлыкын вуйлатышыштлан у йӧн келшен, тенийсе ийлан договорым шуэныт.

Шкенан партнерна-влакын пашаштым куштылемдаш полшымо нерген шонымаш денак ме нуныланшошо ага жаплан пырчым, пареҥгым грузитлыше машина-влакым ямдылен шогена, моло йодмыштымат шукташ тыршена.

— Василий Николаевич, кызытсе условийыште тендан предприятийдам умбакыже социально-экономически виянгдышашлан, ныл шӱдӧ еҥым ушен шогышо коллективын чыла йодмыжым шуктен шогышашлан, очыни, ик тӱҥ сомылым шуктымо дене гына оксам ситараш огеш лий. Ты шотышто те вес йӧнымат кычальыда, очыни?

— Мый уже каласышым, мемнан тӱҥ задачына — колхоз ден совхоз-влаклан полшен шогаш. Нунын деч могай йодмаш пура, чылажымат шукташ тыршена. Районысо вольык ончышо-влакын йодмышт почеш вӱталашке шындылаш йӧршӧ волым, пареҥге мушмо машинам да молымат ямдылаш тӱҥалына.

Теве уна ончалза, ӱстембалне кугу оралтым сӱретлыме кагаз-влак киятте. Тиде ончыкылык левашын схемыже. Озанлыклаште лийме годым те шкеат ужында, очыни: пытартыш жапыште йыргешке леведышан оралте-влакым ышташ тӱҥалыныт. Тыгай оралтын сай велже тыште: ик могырым, строительный материал шагал кӱ...

... влаклан ятыр йӧсланаш логалын. Посна теле жапыште кораҥынна, чыла автомашинам шокшемдыме гаражеш верандыме. Тӱрлӧ узел-влакым погаш лӱмын цех ыштaлтын. Паша верым кумдаҥден шогымылан кӧра ... сиыраш йӧн лектын.

Мемнан дене коллективын членже-влаклан паша верыште чыла шотыштат йӧнан лийже, кумылым савырыже манын, шагал огыл ышталтеш. Предприятий кӧргыштӧ чыла кӱлеш верыш асфальтым шарыме. Цехлаште мӧҥгӧ гыч чиен толмо вургемым вашталташ бытовка-влакым ыштыме. Пашазе-влаклан, ончычсо семын, кечывалым шокшо кочкышым кочкаш райцентрысе столовыйыш кошты толашыме огеш кӱл. Кызыт шкенан столовыйна уло. Икманаш, условий шотышто ӧпкелаш амал уке. Пашам ышташ гына ит ӧркане.

Илыме пӧрт-влак нерген ойлаш гын, пытартыш ийлаште ме кудло пачеран кок пӧртым, коло шым пачеран кум пӧртым чоҥенна. Предприятийыштына пашазе-влак тӱҥ шотышто илыме верым кумдаҥдаш гына черетыште шогат. Тыгай ешыже, конешне, шагал огыл. Мемнан дене шагал еҥан еш-влак общежитийыште илат. Лишыл жапыште нуныланат чыла йӧн улман посна пачер-влакым пуаш задача шога. Районысо межколхозный строительный организаций дене пырля пай дене кудло пачеран пӧртым чоҥгена. Тиде пӧртыштӧ мыланна кумло пачер логалшаш.

Предприятийыштына самырык пашаеҥ-влак шагалын огытыл. А самырык ешыште, шкеат паледа, икшыве-влак ешаралт толыт. Нунылан мемнан шкенан шӱдӧ кудло веран йоча садна уло. Кызытеш тудо чыла йодышым шукташ йӧным пуа.

Мутланымым А. АВИПОВ возен налын.

ЙОШКАР-ОЛАСЕ ПАРТИЙНЫЙ ОРГАНИЗАЦИЙ-ВЛАКЫН СЕКРЕТАРЬЫШТЛАН ДА ПРОПАГАНДИСТ-ВЛАКЛАН ПАЛАШЫШТ

1990 ий 18 апрельыште КПСС Марий обкомын Общественно-политический центрыштыже пропагандист-влаклан информационный кече эртаралтеш. Тушто политический тунеммаш системыште тенийсе тунемме ийым мучашке шуктымо нерген мутланаш палемдыме.

Информационный кече 9 шагатыште тӱҥалеш.

Звенигово районысо «Новый путь» совхозышто презе-влакым йӱштеш шуарен кушташ лӱмын вӱтам ыштыме. Тудо озанлыклан моткоч шулдын логалын, чоҥаш улыжат 26 тӱжем теҥгем кучылтмо. Тиде вӱта кучылташ тӱҥалме икымше ийыштак шкенжым тӱрыснек сулен, молан манаш гын, презе-влак сайын аралалтыт, нелытым писын погат, таза кушкыт.

Тыгай сеҥымашын шуаш самырык вольыкым у йӧн почеш ончымаш гына огыл, тыгак тысе пашаеҥ-влакын чот тыршен шогымышт полша. Налаш кеч Зоя Игнатьевна Андреевам, кеч Елизавета Васильевна Грознаям (снимкыште) — нуно ӱшанен пуымо пашалан чыла мастарлыкыштым, опытыштым, вий-куатыштым пуэн толыт. Тидыжак уста пашаеҥ-влаклан кажне презын сутка еда кандаш шӱдӧ — индеш шӱдӧ витле грамм нелытым погымашкышт шуаш полша.

И. Речкинын фотожо.

Тӱҥ йодыш — национальный

СОФИЯ. НРБ-н президентше П. Младеновын председательствоватлымыж почеш национальный йодыш шотышто государственно-общественный комиссийын икымше заседанийже лийын. ... тӱҥ пашаже — вашталтыдыме, кужу жаплык, принципиальный национальный политикым шуктен толмо кумда программым ямдылаш полшаш. Тӱрлӧ позиций ден шонымашым шотыш налме негызеш комиссий национальный йодышым решатлымаште элысе чыла общественный ден политический вийын кумдан участвоватлыме программым ямдылышаш.

Заседанийыште ойлымыж годым П. Младенов тыге каласен: комиссийын чыла пунчалже справедливость принцип негызеш лукталтшаш, тидын годым чыла болгар гражданым иктай условийыш шындыман, этнический, религиозный але региональный негызеш нимогай привилегий але дискриминаций лийшаш огыл. Кызыт обществыште политический келшыдымаш палдырна. Тидыже калыкын вниманийжым партий деч кӱшнӧ шогышо, национальный интерес деч ӧрдыжкӧ кораҥдышаш огыл.

НРБ Министр-влак Совет председатель А. Луканов Турций гыч пӧртылшӧ болгар граждан-влакын социальный проблемыштым решатлышашлан правительствын мом ыштен шогымыж нерген каласкален.

У комплексым ышташ шонат

НЬЮ-ЙОРК. США-ште космический промышленностьын кугу комплексшым чоҥымо шотышто тӱҥалтыш ошкыл ышталтын. Кечывалвелысе кум штат — Миссисипи, Алабама да Теннесси — ушнымо кундемыште кушкыжмын пеҥгыде топливан саемдыме ускорительым (ТТУ-м) ыштен лукшо предприятийлан негызым торжественно пыштыме. Ускоритель «Шаттл» типан космический корабль-влакым колтымо годым кучылталтшаш.

Церемонийыште НАСА-н да верысе властьын лӱмлӧ пашаеҥышт лийыныт. Тыгодым ойлышо официальный еҥ-влак ик ой дене палемденыт: тиде событий американский космический программыште кӱлешан у этап тӱҥалмым ончыкта.

Теннесси эҥер вокте онлакыше атомный электростанцийым ышташ шоненыт. Вара тиде план йӧрдымашке лектын да ямдылыме площадка оза деч посна кодын. Ынде тышан 1,2 миллиард доллар акан пеш кугу комплекс нӧлталтеш. НАСА-н планже почеш, тений кеҥежым тыште строительный паша кумдан шарлен кая, а 1992 ийыште у космический производственный комплекс пашаш колталтшаш.

(ТАСС, 12 апрель).

КЕЛША ГЫН, ШУКЫРАК ЛУКМАН

Бутяков лўмеш заводышто калык кучылтмо латшым тўрлӧ сатум ышташ палемдыме

Пушенгым обрабатыватлыше цехыш шуаш манын, пўтынь завод гыч эртыман. Предприятийыште калык кучылтмо сатум мыняр луктыт гын, 85 процентшым лач тыште ыштат. Кодшо ийын госзаказымат, тудын деч утла палемдымымат первый гана эртарен шуктымо: 401 тўжем олмеш 421 тўжем тенгеаш продукцийым колтымо.

Шуко мо тиде але шагал? Вийкуатым ешараш могай йӧн уло? Молан ик тенге пашадарлан коло вич ыраш сату веле ышталтеш? Нине да моло йодышым заводын тўҥ метрологшо Г. В. ГЛАЗОВА рашемда. Тудын дене газетын собкоржо В. ЯКИМОВ мутланен.

— Кок ий ончыч 302 тўжем тенгеаш сатум лукшаш ыльна, 25 тўжем тенгелан кертын огынал. Умашке кузе тыршыме, уже паледа,— манын Галина Викторовна. — Комплексный программа дене келшышын, тыгай продукцийым 1986 ий гыч 1995 ий марте вич пачаш куштылшаш улына.

Мом калыклан колтена? Мутат уке, сатуна тудлан келшыже, шонена, садлан эн ончыч шымлена: тиде але вес пагытыште кучылташ могай арвер кўлешрак? Тўҥ шотышто латшым сату уло, номенклатура деч корангына гын, тидыжым сай шонымаш дене ыштена.

Шукыжым пу гыч ыштена. Пўкен, лўнгалтыш имне, оза ватылан пўчкедыме онга, изи ўш, садлык кресло да молат ен-влаклан келша. Кызыт йоча мебель комплектым (тушто куд предмет уло) линийыш колташ ямдылена. Цехым икмыняр кумдандыме дене сатум ешараш йӧн лийын.

Лач тыште теве мо нерген ойлынем: снабжений органдера, сырье ок сите, оборудований тоштемын. Сатум мыняр лукшаш улына гын, икмыняр ужашыже госзаказыш ок пуро. Тугеже палемдыме кутыт материал дене пентыдемдалтын огыл, мутым пашаш савыраш манын, сырьем шкан кычалаш перла. А кызытсе пагытыште тиде куштылго мо? Уке шол, йӧным муыю кажныжак огыл йӧрым кочкеш.

— Кузе тидым умылаш?

— Мутлан, ме судныллан кроватьым ыштена. Тидлан полироватлыме плита кўлеш. Кушто муаш? Йӧра, Зеленодольскышто кутырен келшенна, конденна. Адак прессоватлыман вет, Мочалищыш нантаена. Тушто ыштен пуат, но полшымыштлан кузе кўрыт! Садлан утларак пенгыде кылым кычалына: ышташ гын — пельыгыч, пай ужаш семынак пайдажат лийже.

Партнерым кычалын, «Татмебель» объединенийыш лектынна. Тудын дене пырля пушкыдо креслым ышташ тўҥальна: ме оратажым пу гыч чумыркалена, тудо пушкыдо ужашым ешара. Тыгай йӧн моткоч утара. Иктылан ӧпкелена: специализироватлыме участкына уке, паша условий производство виянгме деч почеш шўдырна.

Сырье шотышто вес корнымат ужына. Молан район кӧргыштак чодыра озанлык дене ваш-ваш мелын ончалаш огыл? Звенигово мехлесхоз дене ик ойпидышым ыштыме. Но ойырымо пушенге мемнам азап гыч ок лук: коштышак индеш кече кўлеш, а паша ок вучо. Дирекцийна райисполкомын омсажым веле огыл, окнажымат ятыр ий тўкала, а пунчал тачат уке.

Оборудований тошто. Шарналтеш Ўмаште лийше погынымаш. Пўкеным ыштыше участкысе бригадир С. Н. Спиридонова станок-влакын пудыргымыштлан, шыгырлан вуйым шийын. Чиялтыме камерымат у семын келыштараш кўлеш манын. Вет тошто оборудований паша лектышым кугемдымаште, качество верч тыршымаште куту чаракым ышта.

Шукерте огыл ўшан волгалтын ыле: «Волжск» МПДО полшаш сӧрыш. Йошкар-Оласе мебель фабрика гоч оборудованийым налына шонышна. Госпланыш миййышна, тушто нимат огыт пале. Тыге пошкудо-влак мемнам, манмыла, шўкшӧ волак вожтелан шогалтен кодышт.

А кызытсе оборудованийна лучко ий утла ыштен. Централизованно нимо ок тол, коча-кова кучылтмо ўзгар денак тыршена.

— Галина Викторовна, продукцийдан качествыж нерген каласкален пуыза.

— Конешне, качество — тыршымашын воштончышыжо. Заводышто качествым виктарыме комплексный система вич ий ончыч шынгдаралтын. Тудо эре пойдаралтын, саемын толеш. Калык кучылтмо сатум лукмаштат икмыняр стандартым пентыдемдыме. Тергымаште сату дек йодмаш посна пентыде. Мутлан, лўнгалтыш имньым первый гана ужалымеке, мӧнтеш пӧртылтеныт. Ончылий пушенгым обрабатыватлыше цехын продукцийжылан кудло утла рекламаций толын. Ўмаште тыгай намыс деч утлен кертме.

Сатун могай улмыжлан ме чыланат мутым кучена. Кузе тудо шочеш? Корныжо кўчык огыл. Лўмын бюро уло. Конструктор Надежда Мартыненко, техник-влак Нина Митрофанова ден Ирина Червякова тўҥ шотышто у сатулан проектым ямдылат. Вес предприятийла дечат кўсынлат, шкештат шонен луктыт. Гимнастический тоям, ваннийлан решоткам, кухньысо арверым, садлан креслым, лўнгалтыш имньым да эше икмыняр тўрлӧ продукцийым шкенан денак ямдылыме да производствыш колтымо.

Манын кертыт, тыгай виян предприятий изи ўзгар-влакым луктеш. Умылтарем, кажне тўрлӧ сатулан оснасткым келыштараш шонымо семын ок лий. Молангым ойлымым: оборудований ок сите, йӧн уке. Адакшым кызыт лукмо сатулан йодмашым шижына. Пўкен теве эре кўлеш. Тудын деч мыняр-гынат парышым налына. С. Н. Спиридонован вуйлатыме латныл еҥан бригада тыште мастарлыкым ончыкта.

Теҥий 20 тўжем пўкеным лукташ палемдыме. Моло сату денат заданийым налме. Пўкен веле гын, тенге пашадарлан колю вич ыраш огыл, утларак лиеш ыле. Но производствыш шукерте огыл колтымо южо сату парымыш пурта.

Каласаш кўлеш, Ўмашсе сеҥымашткына подшефный кыдалаш школышто тунемше-влакынат паша ужашышт уло. Нуно тўрлӧ продукцийым ыштат: гимнастический тоям, кухньысо арверым, посылко ашлыкым... Но школысо мастерскоят неле Ўмырым чытен ила, станок-влак тошто улыт. Икманаш, кўлеш качестван продукций тушеч толын кертмылан Ўшанаш йӧсӧ. Садланак изи пўкеным цехыштак ышташ тўҥалме.

— Пытартышлан теҥийсе паша нерген умылымо шуэш.

— Шенгелне — тичмаш квартал. 10 тўжем тенгеаш сатум пуэн шуктымо огыл. Цех начальниклан весым шогалтыме, В. И. Петров лийын. Мыйын шонымаште, Ўшаным сулаш шуаралт шуын.

Подышым шинча ончылно кучена, почеш кодмын амалжым лончылена. Мый, сатум лукмылан администраций могырым вуйын шогышо еҥ, план шуктымо верч чот тургыжланыде ом керт. Эн ончыч снабженийым саемдыман.

У ТОРЪЯЛ велне колхоз ден совхоз-влакын экономикыштым пентыдемдаш ятыр йӧн кучылталтде кодеш. Шукерте огыл районысо вольык ончышо-влакын погынымаштышт АПО-н ик вуйлатышыже пашаже кузе кайыме нерген отчетым ыштыш, ойжым фермылашке мыняр фуражлык пырчым, колым, кол ўйым, шротым да моло кормам шупшыктымо нерген каласкалыме гыч тўҥале. Вара ешарыш: «Нине кургым умбакыжат кондаш тўҥалына».

Ораш веле кодеш: кузе тидым ласка чон дене каласаш лиеш, молан роскотым огыт шотло?

У Торъял велне кум ий почела шурно ден паренге лектыш ыш куандаре. Тўшка вольыкым ончен лукташ манын, колхоз ден совхоз-влак ятыр тўжем тонн пырчым, кӧрӧ да чоштыра кормам налын, чотак «йождаралтыч». Ўмашке ӧрдыж гыч куд миллион утла тенгеаш кор...

ЙОЛ ЎМБАК ЫШ ШОГАЛ

центнер пырчым, 67 центнер паренгым погымо. «Первый май» ден «Прогресс» колхозлаште шурно лектыш гектар еда лучко центнерыш шуын гын, «Память Ленина» совхозышто 6,5, «Юбилейный» совхозышто — 7,2. Паренге лектыш шотыштат тыгаяк тӧрсыр. «40 лет Октября» колхозышто кумло куд центнерыш веле шуын, «Юбилейный» совхозышто — нылле куд центнерыш. Чын, нине озанлык кенгежым куту энтекыш логальыныт ыле: йўр ўден кодымо кумдыкым мушкын каен. Тыге ятыр пасуш угыч ўдаш логалын. Но вет ончычсо ийлаштат лектыш дене моктанен кертын огытыл.

Колхоз ден совхозлаште кум процент мланде чот шопо, коло ныл процентыште фосфор ок сите. «Юбилейный», «Новая жизнь» совхозлаште да «40 лет Октября» колхозышто мланде канта. Туге гынат Ўмаште ...

дене кўчыкын пальме лийына.

И. Торощин, «Прогресс» колхозын арендаторжо:

— Звеноштына ныл механизатор тырша. Ўмаште гектар еда 17,8 центнер пырчым шийынна. Но правлений техникым ситышын ойырен огыл. Шошо ага да уржа-сорла жапыште трактор ден автомашина-влакым транспортный звено деч налынна. А тудыжо мемнан деч ик шагатлан ныл тенге дене оксам «кўрын».

В. Начаев, «40 лет Октября» колхозын арендаторжо:

— Ўмаште кенгежым, ўден пытарымеке, йўр туткарыш пуртен. Рокыш вочшо пырчым, паренгым вўд мушкын нангаен. Ятыр кумдыкыш угыч ўдаш логалын. Страховой оксам тўрыс ышт тўлӧ. Ончыныжым тыге ынже лий манын, шурно пасум шке кумылын страховатлаш тўҥалына. Тунам энтекын акшым пӧртылташ ўшан шочеш.

А. Анисимова, «Урал» колхозын арендаторжо:

— Мыйын вуйлатыме звеноштo коло шым еҥ уло. Нуно 620 вуй тўкан шолдыра вольыкым ончат. Молан вара штат кугу? Ятыр сомылым кид вий дене ыштен толашена. Ме ...

Уто продуктым — колхозлан

— Мемнан колхозышто шке сурт озанлыкыште вольыкым кучышо-влак эре ешаралт толыт, — каласкала Куженер районысо «Родина» колхозын председательже О. Д. Ураков. — Тачысе кечылан колхозник-влакын ушкальышт гына 157 уло. Нуно тыгак сӧснам, шорыкым да моло вольыкымат кучат.

Тидыже колхозник-влаклан тўрлӧ кочкыш продуктым шкалан гына огыл, тыгак ужалашат ситараш йӧным пуа. Ўштымбал, Кугу Чарнур да тыгак «Родина» колхозыш пурышо моло ялласте илыше-влак кокла гыч шукышт шке колхозыштлан тўжем килограмм але тылечат шукырак шӧрым ужалат. Теве верысе сӧсна комплексын начальникше Аркадий Петрович Паймеровым налаш гын, Ўмаште тудо 2700 килограммым ужален.

Колхоз правлений тыгай еҥ-влаклан чыла шотыштат полшаш тырша. Кажне килограмм шӧрым ужалымылан, мутлан, пел килограмм комбикорма, кок килограмм прессоватлыме кукшо шудо да тыгак моло кормат ойыралтыт.

Шыл лектышым кугемдышашлан озанлыкыште колхоз вольыкым колхозник-влаклан ӧрдыжтараш пуаш тўҥалме. Нуно презымат, сӧсна игымат кумылын налыт. Ўмаште колхоз председатель шкежат кок ушкыжым колхозник-в л а к л а н ӧрдыктарен. А озанлык мучко чылаже 120 наре ушкыжым колхозник-влаклан ончаш пуымо ыле.

Колхозышто кочкыш продукт лектышым кугемдышашлан тиде йӧн теният кумдан кучылталтеш.

В. АКТУГАНОВА.

СНИМКЫШТЕ: Аркадий Петрович Паймеров.

М. Сидоровын фотожо.

ЙӦРАТЫМЕ ЭЛЫШТЫНА

Чодыраште — комбайн

ВОЛХОВ (Ленинградский область). Плотник-влак пырня дене йонгыдо культура пӧртым чоҥаш тўҥалыт. Тидлан кўлшӧ комплектым «Софит» машина улыжат ик шагатыште ямдыла. Тудым совет ден финн специалист-влак тўшка вий дене ыштеныт. Вер гыч верыш шкеак кусныло агрегатын серийный образецше-влак чодыраш толыныт.

«Софит» «Бамсельмаш» маркан трактор негызеш погалтеш, а кўлеш оснасткым «Валмет» фирма колтен шога. Тўрыс сборка «Ленлес» объединенийын ик предприятийыштыже ышталтеш. Машина пушенгым икмыняр секундышто йыген сўмыра, манипуляторын полшымыж дене чыла укшым руа, палемдыме кутыш дене пўчкеда да транспортерыш опта.

«Софит» кызыт кучылталтше тыгай техника дене тангастарымаште кум па...

СОЦИАЛИЗМ ДА ПЕРЕСТРОЙКА

«Теорийым шымлымашке шке вийым чумыраш» — XXVIII съездлан КПСС ЦК-н Платформыжын проектыштыже партийын ик тўҥ задачыж нерген тыге каласымо. Марксизм-ленинизм институтын директоржо академик Георгий СМИРНОВ пеш кўлешан ятыр теоретический йодыш шотышто шке шонымашыжым АПН-ын обозревательже Евгений БЛИНОВЛАН каласкала.

Икымше мутланымаш.

СОЦИАЛИЗМ: идеал але наука?

Е. Блинов: — Ме шуко ий годым тыге шоненна: общественный виянгмашын научный теорийжылан энертен, социализмым чоҥена. Кызыт мемнан обществына ончылно шогалше проблема-влак тўрлӧ шонымашым шочыктеныт. Чылажымат иктешлен ончалаш гын, кок тўрлӧ тўҥ шонымашым ойырен палемдаш лиеш. Иктешт мемнан кризисна марксизмын - ленинизмын кумыкталтмыж семын аклат да тыге шотлат: тетла нимогай теорий ок кўл. Нуно ойлат: «Айда чыла моло еҥ семынак шот дене илаш тўҥалына». Весышт тыге шотлат: теорий деч посна илаш ок лий; принцип шот дене ончаш гын, марксизм-ленинизм — чын теорий, но тудым ильшыш пуртымо годым ятыр йоҥылышым ыштыме, ынде тудым пален налаш да корандаш кўлеш, тунам чылажат сай лиеш. Шуко еҥын шинчажлан теве мо перныл: ынде партийный документлаште социализм утларакше идеал семын ончыкталтеш. Тугеже мо тугай социализм: идеал але наука?

Г. Смирнов: — Тидыжат, тудыжат. Тыште идеал ден наука иктe-весыштлан вашталешла огыт шого. Идеал — мемнан миен шушаш цель, а теорий — тиде цель дек кайымым умылтараш полшышо идей, умылымаш, аргумент-влакын системышт. Мемнан теорийыштына идеал-влакын, вес семынже, мемнан миен шуаш тыршыме цель-влакын, тичмаш системышт уло. Теве личностьым чыла могырымат виянгдыме йодышым налына. Эше Марксак палемден: тиде — коммунизмын самоцельже. Але: кажне еҥын эрыкше деч посна чыла еҥ эрык дене виягын ок керт. Тидат — идеалын формулыжо. Ты формулым шукынжо палат да сайлан шотлат. Вет теорийым чыланжак огыт пале, а идеальный умылымаш еҥ-влакым шке дек шупшшо маяк лийын шога. Южгунам туге ойлыштыт, пуйто марксизм — наука огыл, а религий шотан вера. Тыге манаш могай негыз уло? Еҥ-влакын южо ужашышт социализм дек отношенийжым теве кушан негызла: тудо социализмын идеалже эн чын улмылан Ўшана. Тыгай еҥ-влак тео...

чын налме шинчымашым виянгдашат логалеш. Ончалза Марксым да Ленинным. Вет нунат шинчымаш ешаралтме семын тошто умылымашым ўчкыдылнак налын кудалтеныт, тудын деч йӧршын корангыныт. Мо вара, Ленин тошто догма-влакым корандылын огыл мо? Шарналтыза чот виянгше чыла капиталистический эльыште революцийын икнаште сеҥышашыж нерген Марксын положенийжым. А Ленин тыгай выводым ыштен: империализм условийыште социалистический революций посна эльыштат сеҥен кертеш. Тидлан кӧра Ленин да социал-демократийын вуйлатышыже-влак коклаште кугу исторический ўчашымаш тўҥалын. Каутский, а мемнан эльыште Плеханов, Мартов Ленинын тиде положенийжылан вашталеш шогеныт. Нуно Ленинным ревизионистлан шотленыт. А ончетше гын, тудо, Ленин, тоштемше — догмыш савырныше — умылымашым налын кудалтен.

Е. Блинов: — Тыгеракын, тендан шонымыгда почеш, марксизм тыге виянгеш: тоштемше положений-влак налын кудалталтыт, а моло положений-влак виянгдалтыт.

Г. Смирнов: — Да, тоштемше умылымаш корандалтеш, у умылымаш шочеш но, тыгодымак шке вийжым йомдарыдыме умылымаш аралалт кодеш. Эртак тиде але вес умылымашым корандыме (налын кудалтыме) корно дене гына каяш гын, вараже теорий деч ниможат ок код. А кунам тоштым эреак арален кодаш тыршат да тыгодымак у шинчымашым ешарен шогат, тунам у ден тоштемше коклаште конфликт лектеш. Ме кызыт шкенан дене лач тидымак ужына.

Е. Блинов: — Эше ик йодыш, тудо шуко еҥын ушакылжым пудырата. Мемнам тыге туныктеныт: социализм ден коммунизм естественный исторический процессын коранг каяш лийдыме этапше улыт, нуно вияҥ толмо объективный закон-влакын действийыштлан кӧра ышталтыт. Тыгодымак Совет власть ийлаште эртыме пўтынь корнына ончыкта: социализмым чоҥымо тўҥ инструмент — политика, вес семынже, объективный огыл, а субъектив фактор. Тидат веле...

ЙОЛ ӰМБАК ЫШ ШОГАЛ

не каласаш лиеш, молан роскотым огыт шотло?

У Торъял велне кум ий почела шурно ден паренге лектыш ыш куандаре. Тӱшка волыкым ончен лукташ манын, колхоз ден совхоз-влак ятыр тӱжем тонн пырчым, кӧрӧ да чоштыра кормам налыч, чотак «иождаралтыч». Ӱмаште ӧрдыж гыч куд миллион утла тенгеаш кормам кондымо, йордымо конныш тенийт пытен огыл. Ончет гын, шке кормаштак лын уло. Ӱмаште шуко озанлык талукат пелылан ситыше силосым ямдылен. Олымат уло, но тудым ончычсо семын огыт кальцинироватле, огыт пушкыдемде. Ордыж гыч кондымо кормалан ӱшанен илаш тунемыныт. Тидын годымак ятыр колхоз ден совхозышто пашадарым жапыштыже огыт пу, оксашт уке. Тыгай озанлык радамыште «Авангард» колхоз, «Юбилейный» да «Память Ленина» совхоз-влак улыт. Нуно ӱмаште парышымат шагал налыныт, рентабельностьыштат изи. «Юбилейный» совхозын парышыже латныл тӱжем тенгешке веле шуын.

Колхоз ден совхоз-влак кумшо ий шкем сулымо, шке окса кӱшеш илыме условийыште пашам ыштат. Туге гынат нунын экономикышт эркын виянеш. Нужналык гыч лекташ сай оза чыла йӧным пайдалын кучылтеш. Но Торъял кундемыште тиде ок шижалт. Южо озанлыкыште лектыш ок куш, волык шагалемеш. Ленин лӱмеш колхозышто ӱмаште тӱжан шолдыра волык ончылнысе дене таҥастарымаште 136 вуйлан шагалемын, «Новая жизнь» совхозышто — 147 вуйлан. «Урал» ден «Прогресс» колхозлаште сӧснам шагалемденыт.

Ынде налына пасу пашам. Ӱмаште район мучко гектар ела улыжат 10,5 логалын. Но вет ончычсо ийлаштат лектыш дане моктанен кертын огытыл.

Колхоз ден совхозлаште кум процент мланде чот шопо, коло ныл процентыште фосфор ок сите. «Юбилейный», «Новая жизнь» совхозлаште да «40 лет Октября» колхозышто мланде канта. Туге гынат ӱмаште гектарлан шотлымаште 8,5 тонн органический ӱяҥдышым веле лукмо. Тидыже ончылнйсе дечат шагал. Тенийт сӱрет ок куандаре.

Пытартыш кок ийыште районышто арендный подрядым шындарыме шотышто шагал огыл ыштыме. Ӱмаште у йӧн почеш витле индеш коллектив пашам ыштен, а тений — шӱдӧ латкандаше. Ончалына, кузерак аренда вожым колта.

Ӱмаште у ий гыч «Авангард» колхозым арендыш кусарыме ыле. Тӱҥ специалист-влак звенолам вуйлаташ тӱҥалыныт. Эсогыл партийный организацийын секретарьжат ушкал фермыште звеньевой лийын. Арендатор-шамыч пашалан шокшым кергалтен пижыч. «Ну,— маныч район вуйлатыше-влак,— ик-кок ий гыч колхоз йол ӱмбаке пенгыдын шогалеш». Озанлык вуйлатыше Г. Г. Блиноват тыгак шонен, очыни, но арендный коллектив-влакын илышышт, пашашт, ойгышт тудым тургыжландарен огыл. Икманаш, нунын деч корангын. Пашаеҥ-влакын кумылышт волен, чолгалыкышт, ӱшанышт пытен, дисциплина пужлен. Пучен шӧр лӱштыш, иземын привес.

Шукерте огыл отчетносайлымаш погынымаш эртен. Арендатор-влак правленийым чот шылталеныт, председатель Г. Г. Блиновым паша гыч корангденыт да тудын олмеш П. В. Смирновым сайленыт.

А ынде вес озанлыкласе арендатор-влакын пашашт ...тября» колхозын арендаторжо:

— Ӱмаште кеҥежым, ӱден пытарымеке, йӱр туткарыш пуртен. Рокыш вочшо пырчым, паренгым вӱд мушкын кангаен. Ятыр кумдыкыш утыч ӱдаш логалын. Страховой оксам тӱрыс ышт тӱлӧ. Ончыкыжым тыге ынже лий манын, шурно пасум шке кумылын страховатлаш тӱҥалына. Тунам эҥгекын акшым пӧртылташ ӱшан шочеш.

А. Анисимова, «Урал» колхозын арендаторжо:

— Мыйын вуйлатыме звеношто коло шым еҥ уло. Нуно 620 вуй тӱкан шолдыра вольыкым ончат. Молан вара штат кугу? Ятыр сомылым кид вий дене ыштен толашена. Ме парышым налын огынал, ферма убыткеш кодын. Шор начар улмылан кӧра шуко йомдаренна. Кеҥежым холодильник кум тылзе пудыргышо шоген.

Ме эше ӱшкыжым ӧрдыктарена. Колхоз шыл ужалыме планым нюлыштак темен. Август гыч у ий марте шыллан ик ӱшкыжымат колтен огынал. Мыняр кормам яра «кышкышна».

Мынар коллектив — тунар проблема. Специалист-влакын вий-куатыштым АПО арендный подразделенийлашке виктарен кертын огыл. Арендатор-влакын пашаштым огыт терге, пуйто «нерым шӱшкаш» сай огыл. А вет шукыж годым, аныжлышаш верч тыршен, арендатор-шамыч технологийым пудыртылыт, коллективым иземдат, варажым тӱҥ сомылыштымат ыштен огыт шукто. Фермылаште зооветеринарный мероприятий деч корангыт. Чыла тидыже вольыкын продуктивностьшым иземда, а пашадар кушкеш. Тыгай сӱрет «Авангард» колхозышто, «Урал» колхозысо Токтарсола ушкал фермыште лиеден.

Кӱшнӧ палемдыме тӧрсырым пытараш гын, вольык озанлык ошкылым ончыко ыштен кертеш. Чот тыршаш кӱлеш мланде пашаеҥ-влаклан. Нуно вичияшын ныл ийыштыже коло вич тӱжем тонн чоло пырчым, вич тӱжем тонн наре паренгым эллан пуэн шуктен огытыл.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

Чарнур да тыгак «Родина» колхозышто пурышо моло яллаште илыше-влак кокла гыч шукыштын шке колхозыштлан тӱжем килограмм але тылечат шукырак шӧрым ужалат. Теве верысе сӧсна комплексын начальникше Аркадий Петрович Паймеровым налаш гын, ӱмаште тудо 2700 килограммым ужален.

Колхоз правлений тыгай ...жым колхозник-влаклан ӧрдыктарен. А озанлык мучко тыгаяже 120 наре ӱшкыжым колхозник-влаклан ончаш пуымо ыле.

Колхозышто кочкыш продукт лектышым кугемдышашлан тиде йӧн тенийт кумдан кучылталтеш.

В. АКТУГАНОВА.

СНИМКЫШТЕ: Аркадий Петрович Паймеров.

М. Сидоровын фотожо.

„ПУРТАШ ЙОДАМ"

«Мыйым КПСС членыш кандидатлан пурташ йодам...»,—Эшполдино пеле кыдалаш школын туныктышо-биологшо Г. А. Конаков тыге возымо деч ончыч шагал огыл шонкален-вискален. Кузе уке гын, тиде вет тыглай ошкыл огыл, айдемын илышыштыже чынжымак политический событий. Тиде эн ончычак шке виетлан шке ӱшанымаш, тиде йолташ-влакын ӱшанышт.

А коммунист лӱмым нумалаш правам Геннадий Алексеевич кечын шуктен толмо пашаж дене сулен. Йоча-влакын шинчымашыштым пойдарымаште ма, общественный сомылым шуктымаште—чыла вере лийжак манын ышташ тырша. Санденак тудым коллегыже-влакат пагалат, «Эшполдинский» совхозын пашаеҥже-влакат поро мутым гына ойлат. Озанлыкысе первичный партийный организацийыште туныктышым ик йӱк дене кандидатыш пуртеныт.

Ленинский партий дене шке илышыштым тыгак «Кукнурский» совхозын механизаторжо А. Войкин, Эшполдино пеле кыдалаш школын туныктышыжо Л. Киткаев, «Восход» колхозысо йоча садым вуйлатыше Н. Волкова да молат кылденыт.

Ф. МУРЗИН.

Шернур район.

...тӱҥалыт. Тидлан кӱлшӧ комплектым «Софит» машина улыжат ик шагатыште ямдыла. Тудым совет ден финн специалист-влак тӱшка вий дене ыштеныт. Вер гыч верыш шкеак кусныльшо агрегатын серийный образецше-влак чодыраш толыныт.

«Софит» «Бамсельмаш» маркан трактор негызеш погалтеш, а кӱлеш оснасткым «Валмет» фирма колтен шога. Тӱрыс сборка «Ленлес» объединенийын ик предприятийыштыже ышталтеш. Машина пушеҥгым икмыняр секундышто йыген сӱмыра, манипуляторын полшымыж дене чыла укшым руа, палемдыме кутыш дене пӱчкеда да транспортерыш опта.

«Софит» кызыт кучылталтше тыгай техника дене таҥастарымаште кум пачаш наре кугурак лектыш дене ышта. Адакше пӱртӱсым ок локтыл. Машинан кажне шиныже шӱдӧ коло сантиметр лопкытан, сандене неле агрегат лакылам ок ыштыл.

Тений 100 «Софитым» ямдылаш палемдыме. Такше чодыра пашазе-влак кызытак икмыняр тӱжем агрегатым йодыт. Нунын йодмыштым шукташ конверсий полшышаш. Ӱшаным пуышо эше ик корно—предприятийым вес элла дене пырля ыштымаш.

Телефон— подъездыште

ТУЛА. Тиде оласе телефон станций производственник-влаклан оҥай заказым пуэн—номерым погаш кельштарыме шуко телефон трубкам (тыгай дене ремонтник-влак пайдаланат) ышташ йодын. Тыгай аппаратым туляк-влак подъездласе таксофон семын кучылташ шонат.

Тула олаште телефоным пурташ черетыште 80 тӱжем наре еҥ шога. Нунын йодмыштым шукташ йӧн кызытеш уке. Сандене тыге кутырен келшеныт: илыме пӧртлаште телефонлан розеткым шындыман, а тушко трубка-таксофоным ушаш нимо йӧсыжӧ уке. Трубкан акше—нылле теҥге. Тышеч лучко теҥгеже лишыл вич ий жапыште телефон дене мутланымылан аванс шот дене тӱлаш кая.

Шкаланат, пошкудыланат

ИНСАР (Мордва АССР). Желябов лӱмеш совхозын строительже-влак икмыняр илыме пӧртым первый гана шке озанлык деч ӧрдыжтӧ чоҥеныт. Тыште совхозын чыла пашаеҥжылан илыме верым ситареныт, сандене вес вере чоҥаш тӱҥалаш йӧн шочын.

Пытартыш ийлаште совхозын рӱдӧ ялыштыже озанлык йӧн дене чапле пӧрт, соцкультбыт объект-влакым, озанлык оралтым ятыр чоҥымо. Тыште пеҥгыде строительный база уло. Бетонный узел, пилорама, столярный цех пашам ыштат.

(ТАСС).

мемнан мен шуаш тыршыме цель-влакын, тичмаш системыже уло. Теве личностьым чыла могырымат виянгдыме йодышым нальына. Эше Марксак палемден: тиде — коммунизмын самоцельже. Але: кажне еҥын эрыкше деч посна чыла еҥ эрык дене виянгын ок керт. Тидат — идеалын формулыжо. Ты формулым шукыньо палат да сайлан шотлат. Вет теорийым чылажак огыт пале, а идеальный умылымаш еҥ-влакым шке дек шупшшо маяк лийын шога. Южгунам туге ойлыштыт, пуйто марксизм — наука огыл, а религий шотан вера. Тыге манаш могай негыз уло? Еҥ-влакын южо ужашышт социализм дек отношенийжым теве кушан негызла: тудо социализмын идеалже эн чын улмылан ӱшана. Тыгай еҥ-влак теорийым тунемын огытыл, «Капиталым», «Анти-Дюрингым» лудын огытыл, Ленинын шуко произведенийжым огыт пале, туге гынат нуно газетым лудыт, лекцийым колыштыт да тидын негызеш социалистический идей дек отношенийышт ралемдалтеш. А вот социализмын теорийжым шымлен тунемше еҥ-влак тидым умылат: социализм еҥ-влакын творчествыштым саскаж семын гына ышталт кертеш.

Е. Блинов: — Кызыт прессыште, эсогыл партийыште, чӱчкыдынак туге возгалат, пуйто марксизмын-ленинизмын классикше-влакын идейный багажышт кунам гынат садыгак пытышаш. Касвелне ойлат: марксизм-ленинизм шукертак тоштемын, илыш деч почеш кодын. Мемнан дене «догма-влакым нальн кудалташ» кӱлмӧ нерген ойлымым чӱчкыдын колаш лиеш. Партий теорийым виянгдаш кӱлешлан шотла. Но кузе виянгдыман? Ятыр еҥ туге шона, пуйто марксизмыште-ленинизмыште нигунамат ик догмат лийын огыл. Тутай положений-влак улыт, кудыжо тунамсе обстановкыштo чын, илышлан келшыше лийын, но ынде илыш вашталтын да тиде але вес положенийым у шинча дене ончалде ок лий. Вес семын каласымаште, ме «налын кудалтыме» нерген огыл, а виянгдыме нерген ойлышаш улына.

Г. Смирнов: — Чынак, тугай шонымашат уло. Тудын почеш, кеч-могай открытий — ӱмырашлык. Но вет илышым да тӱням тунемме процесс иктыырымын ок кай, тыште тӱрлӧ противоречий лиеда, айдемын уш-акылже тиде але вес объектым тичмашын авалтен ок керт. Жап эртыме семын, тиде але вес предмет нерген умылымаш кумдаҥеш. Тидын годым тошто умылымашке у шинчымаш ешаралтеш але тоштемше шинчымаш налын кудалталтеш. Кунам еҥ-влак тиде але вес положенийым чын деч чынлан, нимо дене да нимо денат корангдаш лийдымылан шотлат, лач тунам догматический шинчымаш шочеш. Икманаш, тӱням палемнальмаште тӱрлыжат лиеда: тоштемше умылымашым налын кудалташат, он... (налын кудалтыме) корно дене гына каяш гын, вараже теорий деч нимокат ок код. А кунам тошкым эреак арален кодаш тыршат да тыгодымак у шинчымашым ешарен шогат, тунам у ден тоштемше коклаште конфликт лектеш. Ме кызыт шкенан дене лач тидымак ужына.

Е. Блинов: — Эше ик йодыш, тудо шуко еҥын ушакылжым пудырата. Мемнан тыге туныктеныт: социализм ден коммунизм естественный исторический процессын корангкаяш лийдыме этапше улыт, нуно виан толмо объективный закон-влакын действийыштлан кӧра ышталтыт. Тыгодымак Совет власть ийлаште эртыме пӱтынь корныла ончыкта: социализмым чоҥымо тӱҥ инструмент — политика, вес семынже, объективный огыл, а субъективный фактор. Тидат веле огыл, политикыште йоҥылыш лиедымылан кӧра ме социализмым чоҥен шуктен огына керт. Йодыш лектеш: кушто вара объективный законжо? Молан тиде закон шке вийжым ок ончыкто? Чыла тидлан кӧра тыгай мут шочеш: марксизм-ленинизм — шонен лукмо, илышын требованийжылан келшен толдымо теорий.

Г. Смирнов: — Мыйын шонымаште, тыште марксизм титакан огыл. Тӱҥ экшык теве кушто: марксизмым йоҥылыш умылат, тудым кӱлеш семын шымлен огытыл. Маркс «Критика Готской программы» пашаштыже тыге палемда: капитализм ден коммунизм кокласе пӱтынь жап — иктыжын весышке революционно савырныме жап. А мо тугай революций? Революций — тугай виянгмаш, кунам илышын йодмашыжлан кӧра у идей шочеш, тудо калыкын уш-акылышкыже пыжга, материальный условийым, вес семынже, производственный отношенийым вашталтышым пуртыкта. Тиде тугай жап, кунам масса исторический творчествыш рӱж ушна, кынелеш да субъективный фактор шке вийжым пеш кумдан ончыкта.

Пашаже тыште: общественный виянгмашын объективный законжо шке вийжым автоматически ок ончыкто, тудо партий-влакын, массын пашашт дене илышыш пурталтеш. Объективный законым илышыш пурташ кӱлмым масса тӱрыс умылен шуктен огыл гын але тидыжым йоҥылыш умылен гын, ончыко кайымаште экшык лийын кертеш. Ик революций годымат йоҥылыш лийде кодын огыл. Общественный виянгмашын законжо-влакым еҥ-влак мыняр келгынрак умылен налыт, йоҥылыш тунар шагалрак лиеш. Ынде раш: ме общественный виянгмашын законжо-влакым начарын палена улмаш, тидыжак туткарыш шуктен. Теве ик пример. Ме стоимость законлан корным пуаш кӱлмым теорийыште признатленна, а чынжым гын тудлан шке вийжым ончыкташ йӧным пуэн огынал. Да тудо мемнам наказатлен.

(АПН).

Газет шылтален.
Мом ыштыме?

ПОЛЫШ КУГЕМЕШ

7 мартыште «Кугаван икшывыже олмышто» корреспонденций печатлалтын ыле. Тушто Кужэнерысе корным ыштыше участкын пашаштыже да районышто корным вакшмаште улшо проблема нерген ойлалтын.

1988—1995 ийлаште озанлык-влак кӧргыштӧ 113 километр пеҥгыде шартышан корным ыштыман. 98 километржым «Марагропромдорстрой», лучкыжым «Марийскавтодор» объединений-влак ыштышаш улыт. Ончылий да ӱмаште икымшыже 15.4 километр асфальт корным сдатлен. Тенийсе план почеш 14,7 километр корным шуктыман. Тышеч индеш километржым ХДСУ-лан логалеш. Районлан полшышашлан Советскийысе ДСПМК-ым ушымо. Тудо тений Кужэнер — Савер коклаште 5.7 километр корным ыштышаш.

«Марагропромдорстрой» объединений «Шемрокдымо кундемысе корно» программа почеш первый кум ийлан палемдыме 26.7 километр олмеш 30.4 километрым ыштен кертеш, тений «Рассвет» колхозын комплексыштыже кудывечеш асфальтым шараш тӱҥалеш.

Памашъял карьер гыч тыгыде кӱ шупшыктымо пашам налаш гын, тыште удам ом уж. Кодшо ийын ХДСУ 30 тӱжем олмеш 39 тӱжем кубометрым налын. Тений кум тылзаш заданий почеш латкок тӱжем кубометрым лукшаш ыле гын, 13,2 тӱжем кубометрым шупшыктен.

Чынжымак, талук тӱҥалтышлан ХДСУ-лан автотранспорт ситен огыл.

Икымше кварталыште лу автотоннан КамАЗ-5511 автомашинам пуымо. Моло техникым талук мучко ситарыме лиеш, автогрейдерым да моло у техникым пуаш палемдалтеш.

Асфальто-бетоным Шернур ДСПМК-н заводшо ситара. Тений Кужэнер районлан 21 тӱжем тонн асфальт колтымо лиеш. Тынарже талукаш планым эртарен темаш сита.

С. ХАЗИН,
«Марагропромдорстрой» объединенийын начальникше.

МАРИЙ ДЕН МЕРЯ

«Меря и Ростовское княжество» книган авторжо Д. Корсаков меря-влакын илыме Ярославский, Костромской, Владимирский губерний кундемлаште аралалт кодшо икмыняр ял да эҥер лўм-влакым ончыктен. Вашка., Пукша, Илеть, Шарна, Кема, Шула, Ширенга, Ошмара, Шугарь, Немда, Унжа да молат. Нуно чылт марий мут-влак гай йоҥгат. Санденак, «меря марий-влакын кугезышт» манмылан ўшанаш лиеш.

Тока мый 1989 ийыште лекше «Ярославия» лўман фотоальбомым ончышым. Альбомышто Ярославль олан гербыштыже молан маскам сўретлыме нерген умылтарымаш уло. Ростов олаште (кызыт тудо Ярославль областьыште) 988—1010 ийлаште Ярослав Мудрый князь лийын. Шкенжын мландыжым аралаш да эҥер мучко коштшо-влакым эскерен илаш Юл серыш крепость олам ышташ кўштен. Крепостьым ышташ келшыше верыште меря-влакын ялышт лийын. Мут дене йодмо годым меря-влак илыме верыштым кодаш келшен огытыл. Тунам руш-влак кредалаш миеныт. Ратник-влак лишемме годым меря-влак шужыктарыме маскам четлык гыч почын луктыныт. Шыдешкыше маска тунамак сарзе-влак ўмбаке кержалтын. Тиде кредалмаште руш-влак маскамат, меря-влакымат сеҥеныт. Поктен колтымо верыш крепостьым ыштеныт. Илен-толын тушан Ярославль ола кушкын шогалын. Маска дене кредалмым шарныме лўмеш олан гербешыже кок йола шогышо маскам сўретленыт.

1978 ийыште лекше «Кострома» (кўчык исторический очерк) книгаште меря-влак нерген тыге каласыме: «Юрий Долгорукий 1152 ийыште Юлын пурла могыр кўкшӧ серешыже, меря-влакын илыме ял олмышто, Кострома олам негызлен».

Южо еҥ Кострома олан лўмжӧ «коштра марий» мут дене кылдалтын манеш. Тыге шонаш мыняр-гынат амалже уло.

В. ГАЗЕТОВ.

Йошкар-Ола.

МЕРЯ ДА МАРИЙ калык лийме нерген XVIII курым гычак ученый-влак ятыр пашам возеныт, ятыр турлӧ шонымашым каласеныт. XIX курымын 50-ше ийлаштыже М. А. Кастрен, кумдан палыме финн ученый, **«меря лум марий калык лум гыч лийын»** манын. Тиде шонымашым умбакыже моло лумло ученый-влакат шке пашаштышт повторитленыт. Эсогыл кумдан палыме индоевропеист Макс Фасмер (руш этимологий мутерын авторжо) тиде шонымаш деч кораҥын кертын огыл. В. Газетов йолташ «Ф. Егоров да меря нерген» статьяштыже («Марий коммуна», 1989 ий 14 сентябрь, 3 с.) тыгаяк шонымашым ончычсо ученый-влакын пашаш почеш палемда. Меря нерген йодыш «Ярославль олан гербше нерген» лўман йодышыштыжо угыч тышке пӧртылеш.

Шукерте огыл вашлийме годым В. М. Газетов (шке жапыштыже Марий пединститутын педагогический факультетысе марий отделенийыштыже тунемын) мыланем тыге ӧпкеленрак каласыш:

— Молан мыланна меря да рушыш савырныше финно-угор племена-влак нерген лекцийыштыда ойлен огыдал?

—Да, кудлымшо ийла тўҥалтышыште тидын нерген эше ойлалтын огыл — палыдымылан кӧра огыл. Педфакын марий йылмылан ойырымо шагатше филолог-влак деч ятырлан ойыртемалтеш. Адакшым «Финно-угроведенийын негызше» курсат нунылан лудалтын огыл,— тыге вашмутым пуышым. Тыгай йодышым тунем пытарыше моло-влакат пуат. Но эн тўҥжӧ, В. М. Газетов йолташ, ме тыланда шочмо йылмым йӧратыме тул сескемым пыштен кертын улына. Тидыже мемнам куандара.

Марий да меря шомак-влак кок семын лийыныт. **Меря Мерея** (Костромской областьыште) эҥер лўм дене кылдалтын, пытартыш ужашыже -я «эҥер» манмым ончыкта. А **марий** шомакше иран йылме шотан, «айдеме» манмым ончыкта. «**Меря термин мере** «теҥыз» шомак дене кылдалтын» манаш нимогай

кундемыште нимогай теҥызат верланен огыл.

1965 ийыште лийше научный конференцийыште (тудым МарНИИ эртарен) Б. А. Серебренников тыге манын: «меря проблема нигунамат решитлалт огеш керт — тыге шонымаш». Коло ий жапыште наука ятырлан ончыко тошкалын. Меря нерген йодышат ятыр шотышто рашемдалт толын. О. Б. Ткаченко мерян йылме нерген Киев олаште кок книгам савыктен луктын. Тушто меря йылмын шомак поянлыкшым, але словарный составшым, да фонетический, грамматический стройжым рашемден. Чыла секретше тыште лийын: меря — рушыш савырныше племя. Тудо Российын тыгай Рўдӧ, але Центральный, областьлаштыже илен: Ярославский, Ивановский, Костромской — тичмашнек, Калининский (Кашинский районыштыжо), Московский (йўдвел-эрвел могырыштыжо), Владимирский областьын Клязьма деч касвелыштыже. Садлан тиде кундемыште илыше руш йылмыште чыла верысе шомакым, але диалектизмым, поген да мутерым ыштен. Нине диалектизм-влак руш йылмылан лишыл родо-тукым улшо йылмылаште огыт вашлиялт. Мутлан, руш йылмысе **рука** «кид» шомаклан келшен толшо соответствийым ме чыла славян йылмылаште муын кертына. А меря йылме гыч пурышо мут-влаклан тыгай шомак параллельым славян йылмылаште муын огына керт, а финно-угор йылмылаште чыла вере гаяк уло. Тыге меря йылмын словарный составшым, але мут поянлыкшым, О. Б. Ткаченко рашемден.

В. М. Газетов йолташ тыге ойла: меря ден марий ик тукым йылме улыт. Тыге манмаш гына шагал: марий, меря, мурома, мещера, мордва — чыланат ик кутезе (тукым) йылме шаланыме дене лийыныт. Тыгай шонымаш финно-угроведенийыште утларак кумдан шарлышылан шотлалтеш. Марий-влак кокла гычат меря ден марий ик тукым гыч лийын манын шонышо уло. Тиде вес паша. Марий ден меря йылмыласе отношенийым тыгай

Ивановский область	
Кужлево	— икмыняр **Кужмара ял**
Пезлово	— **Пезмучаш** (Волжский районышто)
Владимирский область	
Нушпола (Нушпала)	— Марий АССР-ыште **Нужъял.**
Пензенский область	
Икса	— Марий кундемыште **Икса (Икша)** эҥер-влак.
Шукша	— Марий кундемыште **Шукшиер ял** (марла **ер** «озеро»)
Рязанский область	
Курша	— Марий АССР-ыште **Куршамбал, Куршеҥер** (**ўмбал, эҥер** — марий мут-влак)
Костромской область	
Шокша	— Марий кундемыште **Шокшем** (-ем — вер-шӧр суффикс, але топоформант).
Немда	— Марий АССР ден Кировский областьыште **Немда, Немдеж** эҥер-влак.
Ноля	— Марий АССР да Кировский областьыште **Ноля** эҥер-влак
Мордовский АССР	
Шокша	— Марий АССР-ыште **Шокшем**
Шуварляй (мордвала **шувар** «ошма», **ляй** «эҥер»)	— Марий АССР-ыште **Шуарсола**; Кировский областьыште **Шувана** — Яраҥ эҥерын йолжо

Очыни, лудшо еҥлан раш. Марий вер-шӧр лўмлаште финно-угор родо-тукым деч кодшо топоним шагал огыл. Тидым йылме наукышто Рўдӧ (Центральный) Российын субстратный топонимже маныт. Тыгай вер-шӧр лўм-влак мыйын картотекыштем шагал огыл, молан манаш гын, тидым ынде мый кумло ий наре шымлен шогем. Ятыр гана тўнямбалсе конгресс ден конференцийлаште докладым ыштенам.

В. М. Газетов меря ден Ярослав Мудрый князь коклаште келшыдымаш лийме нерген ушештара. Мутат уке, меря але вес финно-угор племена-влак коклашке керылт пурышо вес племена-влак чылаж годымак ик шонымаш дене илен огытыл, вер-шӧр верч кучедалмашат лиеден. «Маскам четлык гыч луктын колтен гына меря-влакым сеҥеныт» манмаш — тиде фольклорный поэзий. Ярославль олан гербешыже кок йола шогышо маскам сўретлымаш тиде (Ярославль) кундемыште маска-влак улмым гына

неже. Ешым ыштымеке, **Кудым-ош** маска гыч айдемышке савырна. Карело-финский эпосыштат самырык еҥ, але качымарий, кеҥежым умдым ямдыла, а телым шордым але пўчым кычалын кая. Тидын деч вара гына суаным ыштен кертеш. Налаш шонымо ўдыржым вес качымарий налнеже гын, нуно коктын кредалаш тўҥалыт. Сеҥалтшыже маскаш але шордышко савырна. Южгунамже иктыже маскашке, а весыже шордышко але пўчышкӧ савырна. Эвенский эпосышто шордо шыжым кечым шолыштеш, вара кечывашке кўзен кая. Кечым утараш манын космический сонарзе Манги лўман маска шордым покта, тудым пуштеш да кечым утара. Тыгай да моло ритуал нерген оҥай материалым коми ученый Н. Д. Конаковын пашаштыже муын кертына.

Икманаш, маска ритуал деч посна финно-угор калык-влакын шордо денат кылдалтше йўла вашлиялтеш.

Кострома ола лўм лекме

ТЕЛЕЭКРАН ТЕМЛА

16 апрель, ШОЧМО

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Футбол обозрений. 9.00 — «Призрак замка Моррисвиль». Худ. фильм. 10.30 — Палыме, но ӧрыктарыше. 11.30 — Киноафиша. 12.30— Жап. 15.30 — Увер. 15.45 — Сеҥымашын 45-ше идалыкше вашеш док. фильм. 16.15 — Мультфильм. 16.30 — Боливийын семже. 17.00 — «Мир оставлю вам». Док. фильм. 17.30 — Ик шагат — йочалан. 18.30 — Жап. 19.00 —СССР-ын Пўртўсым аралыме шотышто госкомитетшын председательже Н. Н. Воронцов дене вашлиймаш. 20.00 — А. Гельман. «Наедине со всеми». Фильм-спектакль. 21.00 — Жап. 21.30— Коллаж. 21.35 — Актуальный интервью. 21.45—Фильм-спектакль умбакыже. 22.45 — Б. Чайковский. Симфонический оркестрлан поэма. 23.35 — ВЛКСМ-ын XXI съездшын дневникше. 00.05 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 4 класс. 9.05 — Итальян йылме. 10.05 — «Бурда моден» темла. 10.35, 11.35 — Астрономий. 11 класс. 11.05 — «ТелеЭКО» журнал. 12.05 — «Даниил — князь Галицкий». Исторический фильм. 13.40 — «Джейраньи острова». Док. телефильм. 13.50— «Будь здоров, дорогой». Худ. телефильм. 17.00 — РСФСР-ысе ола-влакын телестудийышт. Оренбург. 17.45 — Владимир Ромашкин мура. 18.10 — Шочмын кастене. 18.55 — Увертарымаш, программа. 19.00 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. СССР-ын сборныйжо — Норвегийын сборныйжо. 3 период. 19.45 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.00 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. Швецийын сборныйжо — Финляндийын сборныйжо. Перерывыште — настольный теннис дене Европын чемпионатше. 22.30 — СССР Верховный Советын сессийыштыже.

10 канал. 17.45— Настольный теннис дене Европын чемпионатше. 18.30 — Жап.

17 апрель, КУШКЫЖМО

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Мультфильм. 9.05 — А. Гельман. «Наедине со всеми». Фильм-спектакль. 11.00 — Тиде лийын, лийын... 11.25 —Ик шагат—йочалан. 12.25 — Коллаж. 12.30 — Жап. 15.30 — Увер. 15.45 — Йочалан фильм. «Армия Трясогузки». 17.05 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. ФРГ-н сборныйжо — СССР-ын сборныйжо. 18.30 — Жап. 19.00 — СССР Верховный Советын сессийыштыже. Перерывыште — Сайын малыза, йоча-влак. 21.00 — Жап. 21.30 — «Остров». Худ. телефильм. 1 серий. 22.35 — Футбол дене СССР-ын кубокшо. Полуфинал. «Динамо» (Киев) — ЦСКА. 2 тайм. 23.25 — Вес элласе руш культура. Художник О. Целиковын мастерскойыштыжо. 23.55—ВЛКСМ-ын XXI съездшын дневникше. 00.15 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Физика. 11 класс. 9.05 — Француз йылме. 1 ий. 10.05 — Француз йылме. 2 ий. 10.35 — Природоведений. 2 класс. 10.55 — Йоча дене кыл кучаш тунемме школ. 1 передача. 11.25 — Экраныште —01 служба. 11.55 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. Швецийын сборныйжо — Финляндийын сборныйжо. 2 да 3 период. 13.15— Ритмический гимнастика. 13.45 — «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 1 серий. 16.30— Хоккей дене тўнян чемпионатше. ФРГ-н сборныйжо—СССР-ын сборныйжо. 17.00 — Чыланат ўжалтыт. Поро пашалан пӧлеклалтше передача. Перерывыште—Марий эл. 21.00 —СССР Верховный Советын сессийыштыже.

10 канал. 16.30 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. ФРГ-н сборныйжо — СССР-ын сборныйжо. 18.30 — Жап. 19.00 — Прогресс. Информаций. Реклама. 19.30 — Политический диалог. Партийын XXVIII съездшылан КПСС ЦК-н Платформыжын проектшым каҥашена.

18 апрель, ВЎРГЕЧЕ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Мультфильм. 8.40 — «Разорванный круг». Худ. фильм. 10.05 — Футбол дене СССР-ын кубокшо. Полуфинал. «Динамо» (Киев) — ЦСКА. 2 тайм. 10.55 — «Шонанпыл» фестиваль. Грузинский ССР. 11.30— Тўня йыр. Альманах. 12.30—Жап. 15.30 — Увер. 15.45 — Зимбабвесе калык искусство нерген телеочерк. 16.05 — «ТелеЭКО» журнал. 16.35 — «Здравствуй, весна». Фильм-концерт. 17.00 — «Берегите тетю Шуру». Док. телефильм. 17.30— Ик шагат — йочалан. 18.30 — Жап. 19.00 — В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме вашеш. Кызытсе жапыште ленинский идейым вияндымаш. 19.45 — Т. Петрова руш мурым мура. 20.00 — «Голубое око Сибири». Байкал нерген научно-популярный фильм. 1 фильм. 21.00— Жап. 21.30 — Коллаж. 21.35 — Актуальный интервью. 21.45 — «Остров». Худ. телефильм. 2 серий. 22.50 — Ленинградысе М. И. Глинка лўмеш академический капелла мура. 23.10 — «Кинопанорамылан» приложений. 00.10— ВЛКСМ-ын XXI съездшын дневникше. 00.40 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 2 класс. 9.05 — Немыч йылме. 1 ий. 10.05 — Немыч йылме. 2 ий. 10.35, 11.35 — Литература. 7 класс. 11.05 — Йоча дене кыл кучаш тунемме школ. 2 передача. 12.05 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. Финляндийын сборныйжо — Чехословакийын сборныйжо. 2 да 3 период. 13.25—«Шанс Бегима Донбаева». Док. телефильм. 13.55— «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 2 серий. 17.00 — Док. фильм. 17.40—«Ял — мыйын суртем». 18.40 — Марий эл. 19.00 — СССР Верховный Советын сессийыштыже. Перерывыште — Сайын малыза, йоча-влак.

10 канал. 17.00 — Ныжылге да шўлыкан муро. 17.40— РСФСР-ысе ола-влакын телестудийышт. Свердловск. 18.30 — Жап.

19 апрель, ИЗАРНЯ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.30 — Научно-популярный фильм. 9.30 — Салам, музыка. 10.15—Мультфильм. 10.25 —Театральный мемуар. М. И. Бабанова. 11.25 — Ик шагат — йочалан. 12.25 — Коллаж. 12.30 — Жап. 15.30 — Увер. 15.45— Йочалан фильм. «Армия Трясогузки снова в бою». 17.05 — «Княгиня милосердия». Док. фильм. 17.25 — Поэзий йоҥга. 17.30—Б. Чайковский. Струнный оркестрлан симфониетта. 17.55 — Объектив. 18.30— Жап. 19.00 — Латкуд ияш марте да тылеч кугурак-влаклан. 19.45 — Аккордеон ден компьютерлан соло. Ю. Дранга шокта. 20.00 — «Голубое око Сибири». Байкал нерген научно-популярный фильм. 2 фильм. 21.00 — Жап. 21.30 — Актуальный интервью. 21.40 — «И осталось, как всегда, недосказанное что-то...» Телефильм. 23.40—«Весы». В. Набоков нерген. 00.00 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15— «Встреча двух цивилизаций». 3 фильм. 8.35, 9.35 — Общий биологий. 11 класс. 9.05 — Испан йылме. 1 ий. 10.05 — Испан йылме. 2 ий. 10.35, 11.35 — Биологий. 9 класс. 11.05 — Йоча дене кыл кучаш тунемме школ. 3 передача. 12.05 — «Вий». Худ. фильм. 13.20 — Ритмический гимнастика. 13.50 — «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 3 серий. 17.00 — В. Соколовын концертше (кларнет). 17.50— РСФСР-ысе ола-влакын телестудийышт. Свердловск. 18.30 — В. Шапкин шокта. 19.00— Марий эл. 19.20 — Актуальный камера. 19.35 — Реклама: «Шекланыза, кабель». 19.50 — Увертарымаш, программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15— Информационный программа. 21.00 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. СССР-ын сборныйжо — США-н сборныйжо.

10 канал. 18.30 — Жап. 19.00 — Арена. Спортивный программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

20 апрель, КУГАРНЯ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Голубое око Сибири». Байкал нерген научно-поп. фильм. 2 фильм. 9.35— Сергей Вернизинын мурыжо-влак. 9.45 — «Кинопанорамылан» приложений. 10.45— Латкуд ияш марте да тылеч кугурак-влаклан. 11.30 — Идалык жап. Апрель. 12.30 — Жап. 15.30 — Увер. 15.45 — Музыкальный культурын поянлыкше. 16.50 — Фотоконкурс. 16.55— В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме кечылан пӧлеклалтше торжественный погынымаш. Пытымек — Жап. А. Хачатурянын «Спартак» балетше. 21.00 — Жап. 21.45— «Спартак» балет умбакыже. 22.30 — Коллаж. 22.35 — Тиде лийын, лийын... 23.05 — «Взгляд». 00.50 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 7 класс. 9.05 — Английский йылме. 1 ий. 10.05 — Английский йылме. 2 ий. 10.35, 11.35 — Историй. 8 класс. 11.05 — Йоча дене кыл кучаш тунемме школ. 4 передача. 12.05 — Ф. Лист. «Дантым лудмеке» фантазий-соната. 12.25 — «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 4 серий. 1 да 2 ужаш. 17.00 — «Белые розы». Док. фильм. 17.35— Спорт чылалан. 17.50 — Коллаж. 17.55 — Концерт. Пытымек — Жап. 19.00 — Марий эл. 19.20 — В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме вашеш. 19.50 — Увертарымаш, программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — Информационный программа. 21.00 — Муро — эреак айдеме дене пырля. 21.55 — Хоккей дене тўнян чемпионатше. Финляндийын сборныйжо — СССР-ын сборныйжо.

10 канал. 19.00 — «Из записок провинциала». Док. телефильм. 19.20—Мультфильм. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

21 апрель, ШУМАТКЕЧЕ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.35 — Мемнан садна. 9.05— «Вернувшаяся в жизнь». Док.

кальный передача. 16.35 — Политический диалог. 17.25 — «Шонанпыл» фестиваль.

— «Две главы на семейной хроники». Худ. фильм. 11.00 — Прогресс. Информаций.

Марий эл. 18.55 — Увертарымаш, программа. 19.00 — Футбол дене СССР-ын чемпионатше. «Спартак» — «Ме

тӱгалтышыште тидын нерген эше ойлалтын огыл — палыдымылан кора огыл. Педфакын марий йылмылан ойырымо шагатше филолог-влак деч ятырлан ойыртемалтеш. Адакшым «Финно-угроведенийын негызше» курсат кучылан лудалтын огыл,— тыге вашмутым пуышым. Тыгай йодышым тунем пытарыше моло-влакат пуат. Но эн тӱҥжӧ, В. М. Газетов йолташ, ме тыланда шочмо йылмым йӧратыме тул сескемым пыштен кертын улына. Тидыже мемнам куандара.

Марий да меря шомак-влак кок семын лийыныт. Меря **Мерея** (Костромской областьыште) энер лӱм дене кылдалтын, пытартыш ужашыже -я «энгер» манмым ончыкта. А **марий** шомакше иран йылме шотан, «айдеме» манмым ончыкта. «**Меря** термин **мере** «теҥыз» шомак дене кылдалтын» манаш нимогай негызат уке: меря илыме

чыла славян йылмылаште муын кертына. А меря йылме гыч пурышо мут-влаклан тыгай шомак параллельым славян йылмылаште муын огына керт, а финно-угор йылмылаште чыла вере галак уло. Тыге меря йылмын словарный составшым, але мут поянлыкшым, О. Б. Ткаченко рашемден.

В. М. Газетов йолташ тыге ойла: меря ден марий ик тукым йылме улыт. Тыге манмаш гына шагал: марий, меря, мурома, мещера, мордва — чылалан ик кутезе (тукым) йылме шаланыме дене лийыныт. Тыгай шонымаш финно-угроведенийыште утларак кумдан шарлышылан шотлалтеш. Марий-влак кокла гычат меря ден марий ик тукым гыч лийын манын шонышо уло. Тиде вес паша. Марий ден меря йылмыласе отношенийым тыгай шомакла гычат рашемдаш лиеш:

меряла	мордвала	марла	финнла	рушла
урма	**уро**	**ур**	**орава**	«белка»
яхре	**эрьке**	**йӓр, ер**	**йäрви**	«озеро»

Те тышеч ужыда: марий, мордва, меря чыла шотыштат лишыл улыт, садланак финно-угор йылме-влакын волжский тӱшкашкыже пурат. Нӱк-влакын исторически ваштарешмыштат иктый эртен.

Д. Корсаковын «Меря и Ростовское княжество» книгаштыже меря территорийысе вер-шӧр лӱм-влакым В. М. Газетов йолташ ушештара. Лач тыште икте гына йоҥгылыш: **Илеть** энер огыл, а Ярославский губернийысе **Элнотьым** пуымо. Тидыже марий **Элнет** энерым ушештара.

Лудшо-влаклан раш лийже манын, мый тыгай энер лӱм-влакым ончыктынем:

	Волгоградский область
Нурма энер	— Марий АССР да Кировский областьыште **Нурма.**
	Ярославский область
Кичма	— Марий АССР да Кировский областьыште **Кичма.**
Элноть	— Марий АССР-ыште **Элнет** энер.
	Псковский область
Себеж	— Марий АССР-ыште **Себе-Усад (Волаксола** марлаже)
Пукшево	— **Пуял, Пумарий** (Марий АССР-ыште) — тыште **ял, марий** — марий шомак улыт.

...ын топонимже маныт. Тыгай вер-шӧр лӱм-влак мыйын картотекыштем шагал огыл, молан манаш гын, тидым ынде мый кумло ий наре шымлен шогем. Ятыр гана тӱнямбалсе конгресс ден конференцийлаште докладым ыштенам.

В. М. Газетов меря ден Ярослав Мудрый князь коклаште келшыдымаш лийме нерген ушештара. Мутат уке, меря але вес финно-угор племена-влак коклашке керылт пурышо вес племена-влак чылаж годымак ик шонымаш дене илен огытыл, вер-шӧр верч кучедалмашат лиеден. «Маскам четлык гыч лукын колтен гына меря-влакым сеҥеныт» манмаш — тиде фольклорный поэзий. Ярославль олан гербешыже кок йола шогышо маскам сӱретлымаш тиде (Ярославль) кундемыште маска-влак улмым гына ушештарен шога. Тышечын моло вес иктешлымашым ышташ огеш лий. Ятыр моло руш олалан гербыштыже пӱртӱс поянлыкым сӧрастарен ончыктымо. Кӧ «Мифы народов» (М., 1982, 2 том, 128—190 стр.) книгам почын ончен гын, тушто маска дене кылдалтше ритуал нерген шуко оҥайым пален налеш. Маска ятыр калыкын юмыжо, родо-тукымжо, чер деч утарыше ю, айдемын озаже да тулеч молат лийын шога. Сибирьыште, Францийыште, Швейцарийыште да моло вереат маска ритуал кызытат кугу верым налеш. Тыгак финно-угор тӱшкашке пурышо хант, манси калык-влак маска дене айдеме семын мутланеныт: пушт м е к е, тудын деч проститлаш йодыныт. У ий годым шорык маска пайремым шукерте огыл меат эртарен улына.

Финно-угор калык-влакынат маска ритуал чыла вере иктай огыл. Теве коми фольклорный герой **Кудым-ош** (ош «маска») Урал курык гоч эрта, манси ӱдырым кычалеш, марлан налчым кычалын кая. Тидын деч вара гына сӱаным ыштен кертеш. Налаш шонымо ӱдыржым вес качымарий налнеже гын, нуно коктын кредалаш тӱҥалыт. Сеҥалтшыже маскаш але шордышко савырна. Южгунамже иктыже маскашке, а весыже шордышко але пӱчышкӧ савырна. Эвенский эпосышто шордо шыжым кечым шолыштеш, вара кавашке кӱзен кая. Кечым утараш манын космический сонарзе Манги лӱман маска шордым покта, тудым пуштеш да кечым утара. Тыгай да моло ритуал нерген оҥай материалым коми ученый Н. Д. Конаковын пашаштыже муын кертына.

Икманаш, маска ритуал деч посна финно-угор калык-влакын шордо денат кылдалтше йӱла вашлиялтеш.

Кострома ола лӱм лекме нерген В. М. Газетов йолташ йодышым шында.

В. П. Нерзнак (Названия древнерусских городов. М., 1983, 177 с.) шке пашаштыже кок тӱрлӧ шонымаш улмым палемда:

а) руш йылмысе **костера** «куштыра, коштыра» мут дене кылда. Шижыда: нине кок мутшат иктай йоҥгалтыт. Очыни, руш йылмыштыже — финно-угор (меря йылме гыч пурышо) шомак.

б) **Кострома** ола лӱмын пытартыш ужашыштыже южышт финно-угор **ма** «мланде» шомакым ужыт.

В. М. Газетов йолташ **Кострома** ола лӱм шотышто шке шонымашыжым тыге палемда: Южо еҥ «**Кострома**» олан лӱмжӧ **коштра** марий мут дене кылдалтын» манеш. Тыге шонаш мыняр-гынат амалже уло.

Тыгай годым ученый, але специалист-влакын пашаштлан энертыман. Икманаш, изи гына йодыш кугу шонымашым тарватыш.

Ф. ГОРДЕЕВ,
Марий АССР наукын заслуженный деятельже, доцент.

...ния Трясогузки снова в бою». 17.05 — «Княгиня милосердия». Док. фильм. 17.25 — Поэзий йоҥга. 17.30—Б. Чайковский. Струнный оркестрлан симфониетта. 17.55 — Объектив. 18.30— Жап. 19.00

«И осталось, как всегда, недоказанное что-то...» Телефильм. 23.40—«Весы». В. Набоков нерген. 00.00 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15— «Встреча двух цивилизаций». 3 фильм. 8.35.

Ритмический гимнастика. 13.50 — «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 3 серий. 17.00 — В. Соколовын концертше (кларнет). 17.50— РСФСР-ысе ола-влакын телестудийышт. Свердловск. 18.30 — В. Шапкин шокта. 19.00—

21.00 — Хоккей дене тӱнян чемпионатше. СССР-ын сборныйжо — США-н сборныйжо.

10 канал. 18.30 — Жап. 19.00 — Арена. Спортивный программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

20 апрель, КУГАРНЯ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Голубое око Сибири». Байкал нерген научно-поп. фильм. 2 фильм. 9.35— Сергей Беризинын мурыжо-влак. 9.45 — «Кинопанорамылан» приложений. 10.45— Латкуд иаш марте да тылеч кугурак-влаклан. 11.30 — Идалык жап. Апрель. 12.30 — Жап. 15.30 — Увер. 15.45 — Музыкальный культурын поянлыкше. 16.50 — Фотоконкурс. 16.55— В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме кечылан пӧлеклалтше торжественный погынымаш. Пытымек — Жап. А. Хачатурянын «Спартак» балетше. 21.00 — Жап. 21.45— «Спартак» балет умбакыже. 22.30 — Коллаж. 22.35 — Тиде лийын, лийын... 23.05 — «Взгляд». 00.50 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.15 — Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35 — Музыка. 7 класс. 9.05 — Английский йылме. 1 ий. 10.05 — Английский йылме. 2 ий. 10.35, 11.35 — Историй. 8 класс. 11.05 — Йоча дене кыл кучаш тунемме школ. 4 передача. 12.05 — Ф. Лист. «Дантем лудмеке» фантазий-соната. 12.25 — «Прошедшее вернуть». Худ. телефильм. 4 серий. 1 да 2 ужаш. 17.00 — «Белые розы». Док. фильм. 17.35— Спорт чылалан. 17.50 — Коллаж. 17.55 — Концерт. Пытымек — Жап. 19.00 — Марий эл. 19.20 — В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме вашеш. 19.50 — Увертарымаш, программа. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак. 20.15 — Информационный программа. 21.00 — Муро эреак айдеме дене пырля. 21.55 — Хоккей дене тӱнян чемпионатше. Финляндийын сборныйжо — СССР-ын сборныйжо.

10 канал. 19.00 — «Из записок провинциала». Док. телефильм. 19.20—Мультфильм. 20.00 — Сайын малыза, йоча-влак.

21 апрель, ШУМАТКЕЧЕ

7 канал. 6.30 — 120 минут. 8.35 — Мемнан садна. 9.05— «Вернувшаяся в жизнь». Док. фильм. 9.35 — Казахстанын музыкальный фольклоржо. 10.00 — Гармонийын законжо. О. Нимейер нерген. 10.45 — Изи концерт. 11.00 — Российын суверенитетше. 2 передача. 12.00 — С. Иголинский шокта (фортепиано). 12.20 — Животный нерген. 13.20 — Коммерческий вестник. 13.50 — «Александр Пархоменко». Худ. фильм. 15.15 — Спектр. 15.45 — Эртыше жапын йӱкшӧ. Музыкальный передача. 16.35 — Политический диалог. 17.25 — «Шонанпыл» фестиваль. 18.00 — Тӱнямбал панорама. 18.45 — Мультфильм. 19.05 — Поро кумылым ончыктымо арня. 19.15 — «Фермер-90» фестиваль. 21.00 — Жап. 21.30 — Телескоп. 21.50 — Еш телевикторина. 23.00 — Телепортрет. КНР Госсоветын премьерже Ли Пэн. 23.30 — Популярный музыка увер. 1.00 — Увер.

12 канал. 8.00— Гимнастика. 8.20 — Экраныште — 01 служба. 8.50 — Концерт. 9.25 — «Две главы из семейной хроники». Худ. фильм. 11.00 — Прогресс. Информаций. Реклама. 11.30 — «Веснянка» хор мура. 11.40 — Педагогика чылалан. 12.40 — Поро кумылым ончыктымо арня. 13.25 — Коллаж. 13.30— Кугыеҥ ден йоча-влаклан киноконцерт. 1 ужаш. 14.30 — «Совет Россий» видеоканал. 17.00 — Фотоконкурс. 17.05 —Док. фильм. 17.45— «Здесь я живу». Док. фильм. 18.10— Свердловский областьысе «Сарсаде» фольклор коллективын концертше. 18.45 — Марий эл. 18.55 — Увертарымаш, программа. 19.00 — Футбол дене СССР-ын чемпионатше. «Спартак» — «Металлист». Перерывыште — Сайын малыза, йоча-влак. 20.50 — Коллаж. 20.55 — Я. Сибелиус. Скрипка ден оркестрлан концерт. 21.30 — А. Дударев. «Вечер». Фильм-спектакль. 23.30 — «Кто же миллиардер?» Худ. фильм. 00.35 — «Петра». Худ. телефильм.

10 канал. 17.45 — Поро кумылым ончыктымо арня. 18.30 — Жап.

22 апрель, РУШАРНЯ

7 канал. 8.00 — Спорт чылалан. 8.15 — Ритмический гимнастика. 8.45 — Спортлото тираж. 9.00—Эрдене эрак. 10.00 — Отечествылан служитлымаште. 11.00 — Эрдене весела программа. 11.30 — Путешественник-в л а к ы н клубышт. 12.30— Музыкальный киоск. 13.00 — Экологический программа. 14.30 — Концерт. 14.55 — Тазалык. 15.40 — Ялысе илыш. Панорама. 16.55 — «Каменный цветок». Худ. фильм. 18.25— Хоккей дене тӱнян чемпионатше. СССР-ын сборныйжо — Швецийын сборныйжо. 21.00— Жап. 21.30— «Штрихи к портрету В. И. Ленина». Худ. телефильм. 3 фильм. 21.50 — Рушарнясе нравственный мут. 23.05 — Л. Бетховен. 14-ше соната. 23.20 — Футбол обозрений.

ЙОШКАР-ОЛА ОНЧЫКТА, ОЙЛА

17 апрельыште Марий телевидений Поро кумыл фондын республиканский отделенийже да Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворец дене пырля «Чыланат ӱжалтыт» благотворительный передачым эртара. Тидын годым пурышо окса мемнан республикысе инвалид ден шкет илыше шоҥго граждан-влаклан полшымо шот дене кучылталтеш.

Передача жапыште кугу концерт (тушто республикысе уста профессиональный ден самодеятельный исполнитель-влак мастарлыкым ончыктат), тыгак книга лотерей лийыт. Лотерейым Марий книготорговый объединений ден «Книга» обществын республиканский отделенийже эртарат.

Кумылан еҥ-влак оксам тыгай счетыш колтен кертыт: Йошкар-Оласе Жилсоцбанк, 000704501 №-ан счет.

Тыгак поро кумыл ярмингга лиеш. Тушко школьник ден ПТУ-лаште тунемше, калык мастар ден коллекционер-влак ӱжалтыт. Ярмингтам эртарыме шотышто ойым 6-72-00, 6-71-78, 6-71-79 телефон дене пуаш лиеш. Тиде ярмингга годым пурышо оксат Поро кумыл фондыш колталтеш.

Телевизионный передача 17 шагатыште тӱҥалеш. Билетым Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворецын кассыштыже ужалат. Билет ак — 1 теҥге.

16 апрель, ШОЧМО

6.30 — Игече, программа. 6.32 — Поро эр, Марий эл. 7.30 — Актуальный микрофон. 7.45 — Марий пьесыла гыч муро-влак. 8.25 — «Родо-тукым улына». Финно-угор автор-влакын почеламутышт. 8.45 — «Иэзгер». Йоча садыш коштшо икшыве-влаклан сылнымут передача. 18.00 — Увер. 18.10 — «Ал сескем». Пионер-влаклан радиогазет. 18.30 — Увер.

17 апрель, КУШКЫЖМО

6.30 — Игече, программа. 6.32 — «Ужара» радиостанций. 6.52— Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — «Толын шошо, эх, могай!» Литературно-музыкальный композиций. 8.25 — «Марла мутланаш тунемына» радиошкол. 8.35 — Ныжыл шочмо йылме. 8.55— Увертарымаш. 18.00 — Увер. 18.10 — Футбол мече йыр. 18.30 — Увер.

18 апрель, ВӰРГЕЧЕ

6.30 — Игече, программа. 6.32 — Столицын илышыже. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Радион фондшо гыч. «Кӱдырчыгыр». Йоча ансамбльын концертше. 8.25 — «Творчество» радиоклуб. Республикысе культура министрын заместительже В. Л. Николаев дене вашлиймаш. 18.00 — Увер. 18.10 — Серыш-влак каласкалат. 18.30 — Увер. 20.00 — «Ритм». Промышленность, строительство да транспорт пашаеҥ-влаклан программа. 20.40— Увертарымаш.

19 апрель, ИЗАРНЯ

6.30 — Игече, программа. 6.32 — «Ужара» радиостанций. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Самодеятельный композитор-влакын мурышт. 8.25— «Спектакль пытымеке...» Проблема, факт, шонкалымаш. 8.50 — Реклама, увертарымаш. 18.00 — Увер. 18.10 — Сеҥымашын 45-ше идалыкше вашеш. В. Грищук. «Тиде кечым кертмына семын лишемденна». 18.30 — Увер.

20 апрель, КУГАРНЯ

6.30 — Игече, программа. 6.32— Перестройкын вӱршерже. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Марий ансамбль-влак мурат. 8.25 — «Партийный пашаште идеологийын вержe». Радиом колыштшо-влак дене мутланымаш. 8.35 — Инструментальный музыка. 8.45 — В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме вашеш. М. Сергеев. «Мом ойлен марий ӱдырамаш». 8.55—Увертарымаш.

21 апрель, ШУМАТКЕЧЕ

6.30 — Игече, программа. 6.32 — «Ужара» радиостанций. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — «Молан? Кӧ титакан? Мом ышташ?» Ийготыш шудымо-влаклан программа. 7.55 — Увертарымаш. 15.15 — «Мнений». 15.45 — «Марла мутланаш тунемына» радиошкол. 15.55 — Шушаш арнян сылнымут садвечыже. 17.15 — Увер. 17.35 — «Диалог». Самырык-влаклан программа.

22 апрель, РУШАРНЯ

7.30 — Игече, программа. 7.32— И. Каппуров. «Аппассионата». 8.15 — «Юл ден Урал коклаште» радиожурнал. 17.15 — А. Бек. «Ленинын письмаже». 17.45 — «Тыланда тыланена...» Радиом колыштшо-влакын йодмышт почеш ямдылыме музыкальный программа. 18.35 — Увертарымаш.

ЛЕНИНГРАД. «Красный выборжец» объединенийын коллективше кумдан кучылталтше сатум лукмо цех ден участке-влакым «Тефаль» француз фирма дене пырля уэмден. Тушто металлический кӱмыж-совлам тӱшка вий дене ыштен лукташ тӱҥалме.

Тений кухньылан 250 тӱжем универсальный сатум торгайымашке колташ палемдыме.

Снимкыште: кочкыш когаргыме деч аралыше шартышан тыгай салмам тиде предприятийыште серийно луктыт.

ТАСС-ын фотожо.

Тошто ял уэмеш

ТИХВИН (Ленинградский область). Новгородский тракт воктене верланыше Заручевье селалан негызым кум курым ончычак пыштыме улмаш. Ынде тудлан пеш шукертсе историйышкыже угыч пӧртылаш логалеш. Ожнысо мастар-влак пушеҥге дене пеш чапле оралтым чоҥеныт. Адакше сайын аралалтше Никольский черке уло. Тудым Клиненка энер сереш латкандашымше курым тӱҥалтыште нӧлтен шынденыт. Чыла тиде оралте кызытсе специалист-влакын шинчашкышт пернен.

Тыште у пӧрт-влакым аралалт кодшо тошто негыз ӱмбалан шындат. А негызым пеш мастарын ыштеныт: тушан чоҥымо пӧртыш кече волгыдо кум велымат возеш. Пасум плуг, тырма да сеялка дене курал-ӱдаш тӱҥалыт. Тӱҥ вий имне лиеш. Тыгак имне вӱтам, апшаткудым ыштат.

(ТАСС).

ЯЛ ПАЙРЕМ

КУШЫЛ Азъялыш у толкын семын, шошо шӱлышым пуртен, «Ялнан пайремже» (тыге лӱмденыт мероприятийым) толын шуо. Ончылгоч сакалыме увертарымаш, уремеш йӧнештарыме сцена, ял мучко шергылтше сылне марла сем, марий вургемым чийыше ковыра ӱдыр-ваче-влак — чылажат калыкым тушко ӱжын.

Сцена ончыко культура пӧртын директоржо Н. Михайлова лекте да пайрем тӱҥалме нерген увертарыш. Вара уна-влаклан муро салам пӧлеклалте:

Поча воктен
мотор ялнажым
Сӧрастара ужар садшат.
Куандара мемнан
чоннажым
Куэ гай ош лай ӱдыржат.

Ялыште индешлу кум еш гыч 291 еҥже мӧҥгыштӧ ила. Но ӧрдыжкӧ кайыше-влакат ешаралтыныт, амалже икте: колхозышто паша вер ок сите, пачер уке. Ялна шуко шочшан ача-ава-влак дене поян. С. Иманаеван индеш йочаже. З. Корнилован, А. Абрамован. Р. Столярован кандаше гыч; О. Краснован. А. Григорьеван. А. Кудрявцеван. О. Волкован. А. Корнилован. А. Онеееван шымыт гыч. куд вич йоча коло ешыште улыт. Ние ешлаште икшыве-влак кушкын шуыныт да йол ӱмбак шогалыныт.

Кугу Отечественный сар жапыште мемнан ял гыч шочмо элым аралаш пӧръеҥ-влак чылан гаяк каеныт. нунын кокла гыч шукышт калыкым фашизм деч утарышаш верч илышыштым пуэныт. Война гыч пӧртылшӧ-влак шагалемыт. Латиктын кодыныт: И. И. Гриканов, В. А. Архипов. В. М. Михайлов. И. П. Пушкин, М. Н. Гурьянов. И. К. Кузьмин, В. И. Корнилов, М. М. Михайлов. А. И. Иванов. И. Г. Григорьев. Ӱдырамаш-влак кокла гычат сарын шучко тар ӱпшыжым чытыше-влак лийыныт. Ветеран-влак радамыште Татьяна Николаевна Николаева шкетын кодын. Тудыжат инвалид.

Сеҥымашым лишемдышаш верч тылыште У. Д. Яковлева. А. М. Данилов, А. М. Иванова. М. Н. Николаева. А. П. Павлова. Е. А. Андреева. Д. М. Григорьева, А. П. Архипова. К. Ф. Корнилова. К. И. Ямщикова да молат тыр лийде тыршеныт.

А Виталий Ивановлан тылеч жапыште Афганистанышке тудын курмо дене эртен логалын.

Ялна шке шочшыжо-влак: Марий университетын преподавательже, биологий наука кандидат Н. В. Абрамов, кумдан палыме журналист-писатель, ятыр жап «Марий коммуна» газетын редактор лийше П. Г. Корнилов, журналист П. В. Красов да поэт З. А. Красков лектын.

Кызыт Кушыл Азъялыш...

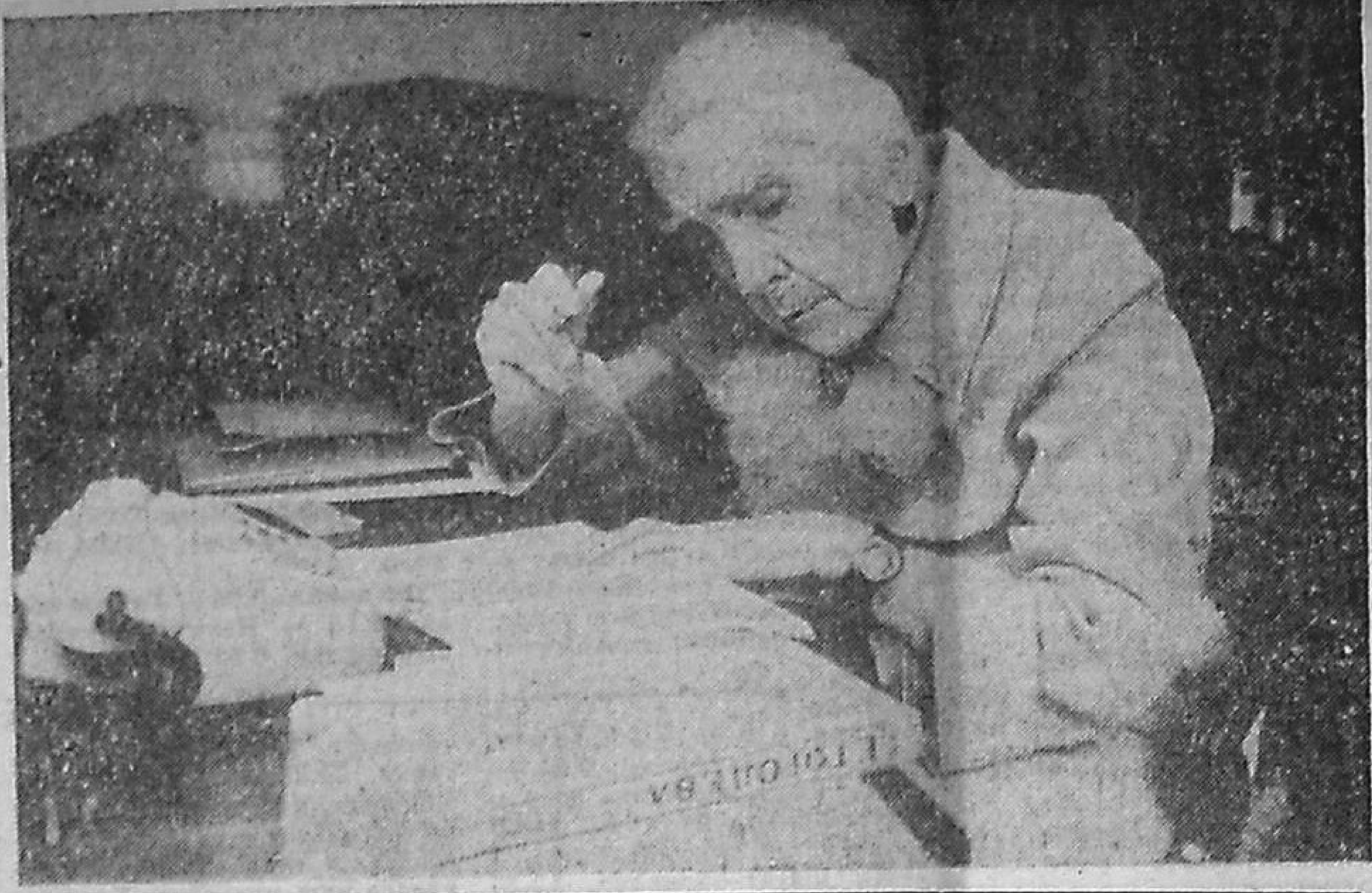

Элысе театральный общественность СССР-ын калык артистше, СССР Государственный премий лауреат, Социалистический Паша Герой Елена Николаевна Гоголеван юбилейжым палемда.

Тудо Изи театрын сценыштыже первый гана Шекспирын «Венецианский купец» пьесыжым шындыме годым модын. Тиде жап гыч уло ӱмыржым ты труппа дене кылден. Тыштак М. Н. Ермолова. А. И. Южин, А. А. Остужев гай уста еҥ-влак деч мастарлыклан тунемын, 200 утла рольым модын. «Горе от ума» — Софья, «Варвары» — Надежда Монахова. «Любовь Яровая» — Панова, «Заговор обреченных» — Ганна... Елена Николаевна кажне гана кугу усталыкше дене шӱмым вургыжтарен.

СНИМКЫШТЕ: Е. Н. Гоголева шке кабинетыштыже.

ТАСС-ын фотожо.

Фокусник-влак

Мыскара ойлымаш

ИОГОР шоягоремжым пачаш-пачаш удырен нале. Конешне, фокус тудо оҥай, нимом от каласе. Но вот окса изиш жалке.

Кидше адакат шоягоремышке шкеак миен кержалте.

Такшым фокусым ончаш циркыш да мойн коштмо ок кӱл. Тыште. уремыштак, ончыкташ сӧра. Но шулдын огыл. Лу теҥгем йодеш. Лу теҥгеже кызытсе саманыште ала-моак огыл. Да налашыжат нимом. Но содыки...

Фокусник дене Иогор тоҥгак шоло воктене йӧршеш вучыдымын вашлийын. Тудыжо ял гыч толшо еҥым эртен кайышыжла нимолан огыл вачыж дене торжан тӱкен. Лӱмынак пуйто ыштен. Иогор тунам эсогыл шыдешкенат кудалтен ыле. Сырыме пушыж дене ончычшым пылыш воктечынже сайын гына эҥден пуынежат ыле. Но ваштареш шогышыжо пеш какшила койын. Садлан чаманен. Варажым пырля шогалын, ик сигарет гыч шупшмеке, йолташ гай тос лийыныт. Иогорлан у палымыже фокусник курсым тунем лекмыже, цирковой группа дене эл мучко коштмыжо нерген пеш оҥайын каласкален. Манмыжла, чыганын гай илыш ик мотор кечын тудын шержым йылт темен шынден. Садлан группа ӱмбакет шӱвал колен. Кызыт озак казак гай волына. Кушто шона, тушто да кӧлан шона, тудлан фокусым ончыктылеш. Конешне, яра огыл. Кутырен келшыме эк почеш. А Иогор деч тудо нимынар шергын ок йод — лу теҥгем веле.

— Конешне, фокусым ончаш кӱлеш,—шонкала умбакыже Иогор.—Эше кунам тыгай йӧн лектеш. Алакшым мӧҥгыжӧ мийымек, ватыжлан, йолташыжевлаклан мо ужмыжым каласкалаш тӱҥалеш. А каласкалаш тудо кертеш: кушто кӱлеш—чиялта, кушто—ешара. Икманаш, кумылжо улмо годым тидлан пеш мастар. Но содыки—лу теҥге...

Шоныш-шоныш да кидшым лупшале: «Мо лия лия огыла».

Фокусник, оксам кӱсенышкыже шылтен пыштымек, пашажым тӱҥале веле. Ваштареш шинчыше пӧрт могырыш кенета кок кидшыге шуялтыш. Чурийышкыже ончалмек, Иогор кенеташте лӱдынат колтыш. Сапӧлемыш пурен йомо.

Томашас, теве могай кугу вий фокусникын!

— А чечас ме ынде тудым куштыктена. Куштыктена-а,—веселанрак шуйдарыш фокусник.

Тунамак шола кидшым ончыко шуялтен, пурла кидшым кӱшкыла пӧлтал шындыш.

Балкон омса адакат почылто. Саде пӧръеҥак койо. Ала-молан шолаш-пурлаш йыштак ончале. Вара лап шинче да балкон мучко

детын шинчаже ала-мо семын вудакан шинчын, а шкеже тӱс гычат вочмыла коеш. Пӱйжым шодыртатен пурен, чылт ажгыныше гай лийын.

«Фокусым ышташет куштылгак огыл улмаш,—чаманен колтыш тосыжым Иогор.—Ужат, саҥгашкыжат пӱжвӱд шырча чӱчалт лектын. Мый гын, лу теҥгелан низаште ом кӧнӧ ыле тыгай фокусым ончыкташ».

— Шеклане ынде балконыш,—садет Иогорлан пӱйжӧ вошт шижтара,—чечас тушко пӧръеҥ лектын шогалеш да ӱстелшовычым почкаш тӱҥалеш. Шкеже, шинчажым пыч ыштыде, балкон могырыш тӱткын эскера.

Чынак, тосыжын пытартыш мутшо южеш шаланенат ыш шу, балконыш пӧръеҥ лектын шогале да... ӱстелшовычым почкаш пиже. Почкыш, почкыш да куштен савырныш. А у палымет пеле йӱкын тудлан куштымо семым шуйдарен, ойла:

Вичкыж-вичкыж
мардежет
Йӱд йымачын пуалеш.
Йӱд йымачын пуалеш да
Изи пушым тарвата.
Изи пушет тарвана да
Мардеж почеш
лӱҥгалта...

Тосын ойыштыжо Иогор шукыжым ыш умыло. Но шоналтыш: «Неле фокусым ыштылаш, векат, лач тыгай шомак кӱлеш. Вес семын нигузе ок лий, ужамат».

Ӧрыктараже тудым теве мо: фокусникын тыште шуйдарыме семже да мутшо-влак балконысо пӧръеҥ деке ала-кузе миен шуыт. Тудын кумылжымак вет тарватат, можыч, виешак куштыктат...

— Никитин! — шеҥгелне ала-кӧн кӱжгӱ, нугыдо йӱкшӧ шергылте.—Никитин манам!

Балкон омса кроп гына шоктен кодо. Балконысо пӧръеҥ вуйвыстык йомо. Иогорын у палымыжат кенета ӧрдыжкӧ тӧрштaлтен колтыш. Кумык пӱгырналтен куржаш тӱҥале. Шылын йомо.

Йогор савырнен ончале да йошкар погонан еҥым ужо. Тудыжо вачысе погонжо гаяк йошкар ӧрышым кок могырыш сакен. Тӧпката туп-вачан тугае. Шканже акым сайын палыше гай, кок могырыш ончыштын, вашкыде ошкеда. Иогор воктек толын шумеке, кӧршӧк кугыт мушкындым чумыртыш. Балкон могырыш рӱзалтыш:

— Тӧвӧ мый тыланда! Адакат тӱҥалында!

Вара иже умылтараш пиже:

— Изак-шоляк Никитинмыт улыт. Пашам нигуштат ыштеш ыште. Еҥым ондалкалаш тунемыныт. Вет мыняр гана мый нунылан шижтаренам. Мыняр гана ойленам! Уке, огыт колышт. Кеч иям ыште. Изаже уремыште аҥыра-влакым кычал коштеш. Тышке конда. А шольыжо изаж дене кутырен келшыме семын то ӱстелшовычым почка, то кушташ тӱҥалеш. Икманаш, фокусник-влак. Ала-могай мурылан ала-могай мутым шонен муыныт вет: «Вичкыж-вичкыж мардежет йӱд йымачын пуалеш... Тьфу!»

Вашкыде ончыко тарванныш. Икмыняр ошкылым ыштымек, фокусникын галяк сем почеш шуйдарыш:

Вичкыж-вичкыж
мардежет
Йӱд йымачын пуалеш.
Йӱд йымачын пуалеш да
Изи пушым тарвата...

Иогорат, тӱвыт нимолан ӧрын, семынже ешарыш:

Изи пушет тарвана да
Мардеж почеш лӱҥгалта...

Юлмарий ВАСЛИИ.

ШОКТО, ШОКТО ГАРМОНЕТЫМ!

ОЖНЫРАК кажне ялыште вич-куд гармонистым, скрипка, балалайка да шӱвыр дене ятыр шоктышым ужаш лийын. Чаманен каласаш логалеш, кызыт эсогыл марла гармоньым шоктен моштышыжо пеш шуэн вашлиялтеш. Тидлан амалжат уло: тӱрлӧ музыкальный техника «пошен». А ме уста еҥ-влакым огына кычал, иктыш огына чумыро, самырыкым туныкташ йӧным огына му.

Аркадий Фомич Виноградов шарналта:

— Кумло ий утла ончыч Цибикнур кыдалаш школышто туныктышо-влак дене художественный самодеятельность коллективым чумырышна да лишыл ялласке концерт дене кошташ тӱҥална. Программыште утларакше марий муро да куштымаш лийыныт. Калык ончаш шуко погынен. Тунам Иван Васильевич Дубровин скрипка. Николай Семенович Мамуткин мандолина дене шоктеныт. Икмыняр баян да тӱмыр лийыныт.

Кудлымшо ийла мучашыште, лишыл ялласе музыкант-влакым поген, Цибикнур клуб пелен ансамбльым чумыраш тӱҥалме. Тӱҥалтышым верысе школын туныктышыжо Аркадий Фомич Виноградов ыштен да шонымыжым илышышке пурташак пижын. Тидым мурым да музыкым йӧратыше, тӱрлӧ инструмент дене шоктен моштышо-влак куанен вашлийыныт.

Ялла еда ик йӱкан марла гармонь-влакым кычал коштмо, шоктышо-влакыштым пырля шокташ ӱжмӧ. Тиддеч посна скрипкам, балалайкым, тӱмырым ешарышна. Тыге у ансамбль шочо. Ансамбльыште ончыч кок баян, куд-шым гармонь, скрипка, балалайка, тӱмыр лийыныт. Ансамбльлан «Гармонь» лӱмым пуымо. Моланже пале: гармонь дене шоктышо-влак шукырак лийыныт. Баяным Аркадий Фомич Виноградов ден Михаил Алексеевич Сельдюков шоктеныт. Эше Порфирий Демьянович Любимовым. Леонид Ильич Михайловым, Иван Павлович Смирновым. Аркадий Порфирьевич Акланковым, Алексей Федорович Ямбаковым палемдыман. Скрипка дене пеш устан Георгий Анисимович Мамуткин ден Дмитрий Терентьевич Кузнецов шоктеныт. Балалайка дене Николай Семенович Мамуткин ден Анастасия Даниловна Плотникова шергылтареныт. Тӱмырым Таисия Илларионовна Лукина кырен. Ние еҥ-влак ансамбльлан тӱҥалтышым пыштеныт. Шукынжо илалшырак лийыныт. Туге гынат самырык семынак ...

ыште «Гармонь» ансамбль Горький олаште лийын, зональный смотрышто участвоватлен да лауреат лӱмым сеҥен налын.

Куштышо-влак кокла гыч кугу мастарлыкым Геннадий Александрович Акланов ончыктен. Тудын куштымашыже, чынже денак, кажнылан пеш келша, чылт марий калык койышым почын пуа. Арам огыл тудын нерген калык поэт Миклай Казаков тыге ойлен: «Генан куштымыжо калык шӱмеш курымешлан кодеш. Тудо марий калыкын кок шӱдӧ ий ожнысо куштымашыжым, илышыжым ала-мо дене ушеш возыкта, шарныкта. Тидын нерген каласен мошташат ок лий». Садлан тудо Москваште ик гана веле огыл шке мастарлыкшым ончыктен, кок гана лауреат лӱмым сеҥен налын, кызыт Цибикнур селасе культура пӧрт пелен угыч шочшо мурызо да куштызо «Рвезе кумыл» ансамбльлан полшен шога.

Жап шижде эрта. Ансамбльын ятыр участникше мемнан коклаште уке улыт. Порфирий Демьянович Любимов, Георгий Анисимович Мамуткин, Дмитрий Терентьевич Кузнецов, Иван Ильич Крылов, Григорий Васильевич Алексеев да Михаил Алексеевич Сельдюков илыш дене чеверласеныт. Чаманен да ойганен каласаш логалеш: Сельдюков эше витле ийымат шуктен огыл ыле. А ансамбльыште Миша икымше номеран музыкант лийын. Тудын шоктымыжым калык моткоч куанен колыштын. Ик шоҥго еҥ тудын нерген ойлен: «Тиде еҥ кола гын, тудын парняжым ватке дене вӱдыл пышташ кӱлеш».

Шымлуымшо ийла мучаште ансамбльыш у еҥ-влак толыныт, нунат калык мурым да музыкым уло чон дене йӧратат. Кызыт ансамбльыште кок баянист. Аркадий Фомич Виноградов ден Василий Алексеевич Орехов, улыт. Гармоньым Аркадий Яковлевич Барцев, Леонид Ильич Михайлов, Алексей Федорович Ямбаков, Леонид Матвеевич Коротков, Виталий Михайлович Малышев, да молат шоктат. Балалайкым Николай Семенович Мамуткин, Таисия Трифоновна Козырева, Нина Ивановна Семенова, Мария Петровна Сколева, Анна Петровна Эшплатова да Аркадий Степанович Григорьев шергылтарат. Тӱмырзын рольжым Николай Степанович Шолнеров шуктен шога.

Репертуар шотышто ойлаш гын, тидым каласыде огеш лий: тушто утларакше — калык муро-влак. Ансамбль Медведево, Оршанка да Советский районласе ...

„Марийская правда“ газет воза

Е. Макаровын «Мӧнгеш-таш тӱҥалме» обозренийыштыже вольык озанлык пашаеҥ-влакын икымше кварталысе паша итогышт нерген ойлалтеш.

Газет Марий АССР Верховный Совет калык депутатыш сайлалтшаш кандидат-влак дене палдара.

«Марий ушем» демократический движенийын (организацийын) учредительный съездше гыч «Ондак корным ойырен налман» вуймутан заметкым журналист А. Тришина ямдылен.

Газет калык судья ден калык заседатель-влакым сайлымаш нерген наласкала.

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30—120 минут. 8.35—Латкуд ияш марте да кугурак-влаклан. 9.15 — Мультфильм. 9.35—«Плач волчицы». Худ. фильм. 1, 2 серий. 12.00—«Кузе ме канена» цикл гыч. 12.30—Жап. 15.30—Увер. 15.45—«Если вам за...». 16.30—Йочалан фильм. «Магия черная и белая». 17.45—Компьютер дене мутланена. 18.30—Жап. 19.00 — Властьым — Советлан. Властьын верысе орган-же-влак да мланде нерген закон. 19.30—Л. Бондаренко баян дене шокта. 19.40 — В. И. Ленинын шочмыжлан 120 ий темме вашеш. «Штрихи к портрету В. И. Ленина». Шуко серийан худ. фильм. 2-шо фильм—«Полтора часа в кабинете Ленина». 21.00—Жап. 21.30—Реклама, информаций, увертарымаш. 21.35—Актуальный интервью. 21.35—Тиде лийын... лийын. 22.10—«Взгляд». 23.55—Увер. 0.10—ВЛКСМ-ын XXI съездшын дневникше.

12 канал. 8.00—Гимнастика. 8.15—Док. фильм. 8.35, 9.35—Литература. 5 класс. В. П. Катаев. «Сын полка». 9.05—10.05 — Английский йылме. 10.35. 11.35—Литература. 6 класс. М .М. Пришвин. «Кладовая солнца». 11.05—«Тайна затонувшего города». Научно-популярный фильм. 12.05 — Л. Бетховен. Концерт. 12.50—А. Н. Островскийын музей-пӧртшӧ нерген. 13.35—«Первые радости». Худ. фильм. 2-шо ужашыже — «Необыкновенное лето». 7 серий. 15.00—Бадминтон. Европын чемпионатше. 17.00—Р. Солнцев. «Торможение в небесах». Республиканский руш драмтеатрын спектакльже. 18.55—Марий эл. 19.15—«Илыме вер—2000» программа. Волжский ДСК. 19.55—Увертарымаш. программа. 20.00—Сайын малыза, йоча-влак. 20.15—Информационный программа. 21.00—Футбол. СССР-ын чемпионатше. «Днепр»—«Динамо» (Киев). 2 тайм. 21.50—Спорт чылалан. 22.05—Н. В. Гогольын

...таева, А. П. Павлова, Е. А. Андреева, Д. М. Григорьева, А. П. Архипова, К. Ф. Корнилова, К. И. Ямщикова да молат лым лийне тыршеныт.

А Виталий Ивановлан тыныс жапыште Афганистаныште тулан корно дене эрташ логалын.

Ялна шке шочшыжо-влак: Маргосуниверситетын преподавательже, биологий наука кандидат Н. В. Абрамов, кумдан палыме журналист-писатель, ятыр жап «Марий коммуна» газетын редакторжылан ыштыше П. Г. Корнилов, журналист П. В. Краснов да поэт З. А. Краснов денат кутешна.

Кызыт Кӱшыл Азъялыште шукынжо пенсионер-влак илат. Шкетын илыше-влакат улыт, но кӱлеш полышым пуымо колхоз могырымат, совет орган гочат ок шижалт. Туге гынат ветеран-влак вийышт шутымо семын колхоз производствышто полшен шогат. А эн кугу ийготан 91 ияш Ирина Сергеевна Данилова, индешлу ияш Екатерина Григорьевна Логинова, 86 ияш Аграфена Петровна Шорникова улыт.

Ача-аваштын, коча-ковастын традицийыштым шочшышт да уныкашт шуят. Шофер-влак В. Данилов, Л. Данилов, В. Григорьев, тракторист-влак С. Волков, Р. Михайлов, В. Иванов, Н. Иванов, В. Ефимов, фельдшер М. Архипова, почтальонка А. Учаева, вольыкым ӧрдыктарыше Рая ден Николай Ивановмыт да молат тыршен ыштыме пашашт дене чапланат.

Пайремыште кажне участникым музыкальный салам дене вашлийме. Верысе художественный самодеятельность коллектив да Улыл Азъял культура пӧртын ансамбльже чылаштын кумылыштым нӧлтеныт.

«Пушеҥге пушеҥгылан эҥерта, а айдеме — айдемылан» манеш калык. Айдеме кеч-кунамат ончыкылыклан ӱшана, а мемнан ончыкылыкна — икшыве. Пайремыште эн изи йоча Алеша Михайловлан шерганан пӧлекым пуымо.

Толшо-влак залыш пурышт да кочкыш-йӱыш, кидпаша, сӱретлымаш выставка-влакым куанен ончышт. Конкурс эртаралтын, эн мастар-влак палемдалтыныт.

Шошо пайрем шокшын эртен. Иктым гына тыланаш кодеш: ял пайремым кажне ийын эртараш, жапшым шошо ага пытыме дене келыштараш кӱлеш.

П. СТОЛЯРОВ,
туныктышо.
Волжский район.

...группа умбакет шувал колен. Кызыт озак казак гай волына. Кушто шона, тушто да кӧлан шона, тудлан фокусым ончыктылеш. Конешне, яра огыл. Кутырен келшыме ак почеш. А Погор деч тудо нимыняр шергын ок йод—лу теҥгем веле.

— Конешне, фокусым ончаш кӱлеш,—шонкала умбакыже Погор.—Эше кугам тыгай йӧн лектеш. Алакшым мӧҥгыжӧ мийымек, ватыжлан, йолташыже-влаклан мо ужмыжым каласкалаш тӱҥалеш. А калан низаште ом кӧнӧ ыле тыгай фокусым ончыкташ».

— Шекланe ынде балконыш,—садет Погорлан пӱйжӧ вошт шижтара,—чечас тушко пӧръеҥ лектын шогалеш да ӱстелшовычым почкаш тӱҥалеш. Шкеже, шинчажым пыч ыштыде, балкон могырыш тӱткын эскера.

Чынак, тосыжын пытартыш мутшо юкеш шаланенат ыш шу, балконыш пӧръеҥ лектын шогале да... ӱстелшовычым почкаш пиже. Почкыш, почкыш да ...лӱнгалта...

Тосын ойыштыжо Погор шукыжым ыш умыло. Но шоналтыш: «Неле фокусым ыштылаш, векат, лач тыгай шомак кӱлеш. Вес семын ингузе ок лий, ужамат».

Орыктараже тудым тевемо: фокусникын тыште шуйдарыме семже да мутшо-влак балконысо пӧръеҥ деке ала-кузе миен шуыт. Тудын кумылжымак вет тарватат, можыч, внешак куштыктат...

— Никитин! — шеҥгелне ала-кӧн кӱжгӱ, нугыдо ...ден мурымыт вет: «Вичкыж-вичкыж мардежет йӱд йымачын пуалеш... Тьфу!»

Вашкыде ончыко тарванен. Икмыняр ошкылым ыштымек, фокусникын галк сем почеш шуйдарыш:

Вичкыж-вичкыж
мардежет
Йӱд йымачын пуалеш.
Йӱд йымачын пуалеш да
Изи пушым тарвата...

Погорат, тӱвыт нимолан ӧрын, семынже ешарыш:

Изи пушет тарвана да
Мардеж почеш лӱнгалта...

Юлмарий ВАСЛИЙ.

...бимовым, Леонид Ильич Михайловым, Иван Павлович Смирновым, Аркадий Порфирьевич Аклановым, Алексей Федорович Ямбаковым палемдыман. Скрипка дене пеш устан Георгий Анисимович Мамуткин ден Дмитрий Терентьевич Кузнецов шоктеныт. Балалайка дене Николай Семенович Мамуткин ден Анастасия Даниловна Плотникова шергылтареныт. Тӱмырым Таисия Илларионовна Лукина кырен. Нине еҥ-влак ансамбльлан тӱҥалтышым пыштеныт. Шукынжо илалшырак лийыныт. Туге гынат самырык семынак кажныже чот тыршен. Каласаш кӱлеш: репетицийыш иктымат ӱжын коштмо огыл, чыланат шке кумыл дене палемдыме жаплан погыненыт. А погыненытше паша деч вара. Южо участникше куд-шым меҥгым йолын толын да репетиций деч вара мӧҥгеш ошкылын. Икманаш, «жап уке, тора, паша деч вара ноялтеш» манмым колалтын огыл. Изиш варарак ансамбльыш Василий Алексеевич Орехов, Иван Ильич Крылов, Григорий Васильевич Алексеев ушненыт. Кумытынат гармоньым шоктеныт. Мастарлык дене Григорий Васильевич Алексеев ден Василий Алексеевич Орехов ойыртемалтыныт.

СССР-ым ыштымылан 50 ий темме вашеш мемнан элыште художественный самодеятельность коллектив-влакын мастарлыкыштым ончымо шотышто Всесоюзный смотр эртаралтын. Тиде пайремлан «Гармонь» ансамбль виян ямдылалтын. Тыршымашыже арам лийын огыл, 1973-шо ий январь- ...Михайлов, Алексей Федорович Ямбаков, Леонид Матвеевич Коротков, Виталий Михайлович Малышев, да молат шоктат. Балалайкым Николай Семенович Мамуткин, Таисия Трифоновна Козырева, Нина Ивановна Семенова, Мария Петровна Скобелева, Анна Петровна Эшплатова да Аркадий Степанович Григорьев шергылтарат. Тӱмырзын рольжым Николай Степанович Шолнеров шуктен шога.

Репертуар шотышто ойлаш гын, тидым каласыде огеш лий: тушто утларакше —калык муро-влак. Ансамбль Медведево, Оршанка да Советский районласе муро-влакым шокта. Тӱрлӧ сӱан муро-влак, кужу муро, куштымаш муро-влак йоҥгалтыт.

Вашке ансамбльлан кумло ий темеш. Тиде жапыште шочмо «Шойбулакский» совхозышто, Цибикнур, Шойбулак да Аксарка культура пӧртлаште, Шойбулак чодыра участкын Лесной поселкысо клубыштыжо, Митькан, Краснооктябрьский, Кузнецово, Азаново культура пӧртлаште выступатлен. Руэм поселкыштат лийын. Райцентр нерген гын ойлыманат огыл. Кок гана Советский поселкышто мастарлыкшым ончыктен.

Республикын рӱдӧ олаже, Йошкар-Ола нерген ойлаш гын, тидым палемдыман: ансамбль оласе чыла клублаште да культура дворецлаште лийын. Ик гана веле огыл М. Шкетан лӱмеш Маргостеатрын сценыштыже выступатлен.

А. ЯМБАКОВ.
Медведево район.

...города». Научно-популярный фильм. 12.05 — Л. Бетховен. Концерт. 12.50—А. Н. Островскийын музей-пӧртшӧ нерген. 13.35—«Первые радости». Худ. фильм. 2-шо ужаш — «Необыкновенное лето». 7 серий. 15.00—Бадминтон. Европын чемпионатше. 17.00—Р. Солнцев. «Торможение в небесах». Республиканский руш драмтеатрын спектакльже. 18.55—Марий эл. 19.15—«Илыме вер—2000». программа. Волжский ДСК. 19.35—Увертарымаш программа. 20.00—Сайын малыза, йоча-влак. 20.15—Информационный программа. 21.00—Футбол. СССР-ын чемпионатше. «Днепр»—«Динамо» (Киев). 2 тайм. 21.50—Спорт чылалан. 22.05—Н. В. Гоголын произведенийже—экраныште. «Вий». 23.20 — Бадминтон. Европын чемпионатше.

ТЕАТР

РЕСПУБЛИКАНСКИЙ руш драмтеатр
«Саркофаг» — 19.
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ курчак театр
«Тоськины каникулы» — 10, 14.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр (Кугу зал)
«Рэмбо» («Первая кровь») — 9, 11.20, 13.40, 16, 18.30, 21.

«РОССИЯ» кинотеатр (Изи зал)
105 №-ан мультфильм киносборник—10 (йоча сеанс). «Любви верь» (1 да 2 серий) —12. «Война и мир» —14.30. «Рэмбо» («Первая кровь») — 18, 20, 22.

«ЭРВИЙ» кинотеатр
Американский кинопрограмма: мультфильм-влак, «Тарзан в западне» — 9, 11.15, 13.30, 15.45, 18.05, 20.20. «Тарзан в западне» (йӱд сеанс)—22.25.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр
«Кингсайз»—10, 14.10. «Новые амазонки» —12.10, 16.20, 20.50. Кужемдыме сеанс: «Не тридцать седьмой год», «Кингсайз» — 18.20.

«РЕКОРД» кинотеатр
«Мальчик с пальчик» — 9, 14.30. Мультфильм киносборник—10.40. «Просто Америка» (кугыеҥ-влаклан гына) — 12, 19, 21. «Ад, или Досье на самого себя» (1 да 2 серий) — 16.30.

«МИР» кинотеатр
«ЧП районного масштаба» —10, 18.30. «Караул»—12. «Принцесса - павлин» — 14. «Пираты Тихого океана» (1 да 2 серий) — 16. «Кинг-Конг» (1 да 2 серий)—20.20.

Нино ӧрыктара

ГРУЗИНСКИЙ ССР. Центральный телевидений ик передачыштыже моткоч оҥай видеосюжетым ончыктен ыле: изи ӱдыр ӧрдыжын ыштыме кид копаштыже металлический предмет-влакым кучен мошта.

Сухуми оласе 16 №-ан кыдалаш школын пылымше классыштыже тунемше Нино Чантурия телеэкраныште тиде сӱретым ужынат, шке вийжым терген ончаш кумыланын. Копашкыже совлам пыштен — ок камвоч! Вара эше кокытым пыштен — нунат копашке пуйто пижын шинчыныт. Нино совлам утыр да утыр ешарен, но иктыжат камвозын огыл. Ынде тудо утюгым кидыш налын. Тудат верыштыже пеҥгыдын шоген.

— Мемнан ӱдырна аллергий дене чӱчкыдын черлана, — каласкала тудын аваже Сулико Чантурия. — Но копаште кӱртньӧ ӱзгарым тыге кучен кертмыж нерген мый да марием йӧршын пален огынал.

СНИМКЫШТЕ: Нино Чантурия шке усталыкшым ончыкта.

ТАСС-ын фотожо.

КАНЫШ КЕЧЫН

Йошкар-Олаште шуматкечын да рушарнян тыгай мероприятий-влак эртаралтыт

В. И. Ленин лӱмеш культура дворец. 14 апрель. 17 шагат — марий кас. 19 шагат—кумло ийым эртылтыше-влаклан каныме кас. 14 шагат гыч 20 шагатат 20 минут марте «Визит» видеосалон пашам ышта. 15 апрель. 9 шагат — «Филателист» клуб. 10 шагатат 30 минут — «Колокольчик» йоча студий. 19 шагат — нылле ийым эртылтыше-влаклан каныме кас. 13 шагат гыч 20 шагатат 20 минут марте «Визит» видеосалон пашам ышта.

Сеҥымашын XXX идалыкше лӱмеш культура дворец. 14 апрель. 9 да 15 шагат — спортклуб ӱжеш. 11 шагат—калык кучылтмо сатум ужалыме аукцион. 14 да 17 шагат — «Желание» клуб. 13 шагат — тазалык урок. 18 шагат — дискотека. 15 апрель. 10 шагат — игротека. Тушто «Шошо шонанпыл» развлекательный программыште участвоватлаш, «Солнышко» клубын занятийыштыже икте-весе дене вашлияш, «Экзерсис» эстрадный куштымаш ансамбльын выступленийжым ончаш йӧн уло. 12 шагат — тазалык урок. 14 шагат — «Келшен илена» клубышто модыш-игротека. 18 шагат — дискотека, марий кас.

М. И. Калинин лӱмеш культура да техника дворец. 14 апрель. 11 шагатат 30 минут — «Орленок» киноклуб. 10 шагат — «Шошо чӱчалтыш» бальный куштымаш республиканский конкурс. 18 шагат — самырык-влаклан дискокас. 15 апрель. 11 шагат — книгам йӧратыше-влакын клубыштышт занятий. 11 шагат — «Ветеран» клубышто погынымаш. 16 шагат — руш кас. 17 шагат — бальный куштымаш конкурсышто сеҥышыш лекше-влакын заключительный концертышт. 19 шагат — самырык-влаклан дискокас.

Ф. Э. Дзержинский лӱмеш культура пӧрт. 14 да 15 апрель. 18 шагат — дискокас.

«Колос» культура пӧрт. 14 апрель. 13 шагат — «Поро кумыл» модыш программа. 15 апрель. 15 шагат — индийский куштымаш студий. 15 апрель. 13 шагат — ремонтный завод гыч пашан ветеранже-влак дене вашлиймаш.

Офицер пӧрт. 14 апрель. 10 шагат — «Ладушки» эстетический воспитаний студий. 18 шагат — тематический каныме кас. 15 апрель. 9 шагат — тематический каныме кас. 18 шагат — дискотека.

ВЛКСМ-ын XXX идалыкше лӱмеш культура да каныме парк. 14 да 15 апрель. Шемер-влакын каныме кечышт. Аттракцион городок, модыш автомат зал, шахмат клуб пашам ыштат.

Республиканский научно-краеведческий музей. 14 да 15 апрель. Шемер-влакын йодмышт почеш «Древнерусское искусство» выставка пашам умбакыже ышта.

СПОРТИВНЫЙ МЕРОПРИЯТИЙ

Марий политехнический институтын кумшо номеран спортивный залже. 14—15 апрель. Баскетбол дене ӱдырамаш команда-влак коклаште РСФСР «А» классын кокымше лигышкыже логалшаш верч Всесоюзный отборочный таҥгасымаш: «Политехник» (Йошкар-Ола) — «Учитель» (Пермь). Шуматкечын 17 шагатыште тӱҥалеш, рушарнян — 11 шагатыште. Баскетбол дене пӧръеҥ-влак коклаште Марий АССР-ын чемпионатше. Шуматкечын 15 шагатыште тӱҥалеш, рушарнян — 9 шагатыште.

«Юбилейный» спорткомплекс. 14 апрель. Школьник-влак коклаште ниймаш дене республикын первенствыже. 15 шагат.

Марий политехнический институтын шахмат клубышто. Шахмат дене пӧръеҥ-влак коклаште Марий АССР-ын чемпионатше. Шуматкечын 18 шагатыште тӱҥалеш, рушарнян — 10 шагатыште.

В. И. Ленин лӱмеш культура дворецын спортивный залже. 14—15 апрель. Настольный теннис дене Йошкар-Олан открытый кубокшо. 9 да 10 шагатыште тӱҥалеш.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:
424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20
Талукышто 300 номер лектеш.
Тираж 17601.
Газетын индексше 52710

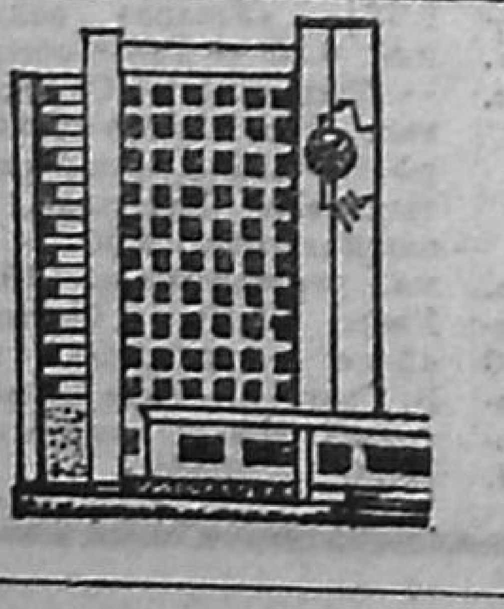

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19.
Моркышто — 9-16-86.
Звениговышто — 9-22-83.
Оршанкыште — 2-17-38.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.
Э—00592. Заказ 232.